

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إن الحمد لله نحمده، ونستعينه، ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا
ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له،
أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أنه محمداً عبده ورسوله.
﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (١٠٢)
(آل عمران: ١٠٢).

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا
رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا
﴿١﴾ (النساء / ١).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ
وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾﴾
(الأحزاب: ٧٠-٧١).

أما بعد:

فإن أصدق الحديث كتاب الله وخير الهدي هدي محمد (ﷺ) وشر الأمور
محدثاتها، وكل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار (١)

(١): هذه خطبة الحاجة التي كان الرسول (ﷺ) يفتح بها خطبه، ويُعلمها أصحابه، وروي هذه الخطبة
سنة من الصحابة - رضوان الله عليهم - وقد أخرجها جمع من الأئمة في مصنفاتهم، مثل: الامام أحمد
في (المسند) (٢٧٢/٥)، ومسلم في (الصحيح) (٤٦٧/٥٩٢/٢) وفي (١٥٦، ١٥٣/٦، ١٥٧)

پیشه کی

سو پاس بۆ ئه و خوايه ی که زۆر به به زه ییه به رامبه ر بهنده كانی خو ی، ئاینی ئیسلامی بۆ نار دوون و سه ر به رزی کر دوون به پیشه وای مرۆقایه تی پیغه مبه ر (ﷺ) که مافی هه موو شتیکی بۆ موسولمانان دیاری کر دووه، وه ئه رکه کانیشتی بۆ هه موو لایه ک و تاکیک ده ست نیشان کر دووه. وه له مافه گرنگه کان مافی دروسنییه، که به داخه وه زۆر یکه له موسولمانان لیی به ئاگانین و زۆر باش له م باسه حالی نین، بۆیه به ئه رکیکی پیویستم زانی له سه ر خو م که هه ستم به گه ران به دوای هه موو به شه کانی ئه م باسه دا له قورئان و فهرمووده (صحیح)ه کاند و له قسه ی هاوه لانی به ریزی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)، وه هه روه ها له وته جوانه کانی (تابعینه کان)ه وه وله په ند و ئامۆزگاریه کانی زانیانی پایه به رزو به ریزی موسلمانان.

(بشرح النووي)، و ابو داود في (السنن) (١٠٩٧)، والنسائي في (المجتبى) (١٠٤/٣)، والنسائي (١٨٨/٣)، وابن ماجه في (السنن) (١٨٩٢)، والحاكم في (المستدرک) (١٨٢/٢-١٨٣)، (١٨٨/٣)، والطيالسي في (المسند) رقم (٣٣٨)، والبيهقي في (السنن الكبرى) (١٥٣٥) (١٤٦/٧) و (٢١٤/٣)، وصححه الشيخ الالباني في (صحیح سنن ابن ماجه) (١٣٣١) وفي (المشكاة) (٣١٤٩) وفي (الكلام الطيب) (٢٠٥)، وانظر بتوسيع في (خطبة الحاجه) (ص ١٤-١٩).

سه ره تا دهستم کردووه، به پیناسه کردنی دروسی و دوا جار باسی مافه كانی دروسیم کردووه، وه سوودی چاکه کردن له گهل دروسی دا، له گهل پروون کردنه وهی زیانه كانی خراب پهفتار کردن له گهل دروسی دا، وه کوتایی باسه کهم هیناوه به چوئیتی پهفتار و مامه له کردن له گهل دروسی دا به هه موو جوړه كانی وه له کوتاییدا له خوی گه وره داواكارم كه باوهړ و زانست و تیگه یشتمان بو ئاینه كهی خوی زیاد بکات وه سوودمان پی بگه یه نیت به و زانیاریانهی كه زانیومانه وه زیاتر حالیمان بکات له ئاینه كهی خوی (آمین).

باوکی عبدالله

محمد مه لا فایه ق شاره زووری

بهرنامهی وتار مکانی م. محمدی ملا فائق بۆ سیستمی ئه ندرۆید (سامسونگ
(گالاکسی)، ئیفل جی، ئیچ تی سی، سونی، ..... هند). له م لینکوهه دابگرن (راستهوخو
له پلهی ستور) <https://play.google.com/store/apps/de...>
Website M.Muhammad Mala Fayaq - محمد ملا فائق
<http://www.muhammadmalafayaq.com> Facebook Page
<https://www.facebook.com/muhammadmala...> Youtube
<https://www.youtube.com/muhammadmalaf...> Instagram
<https://www.instagram.com/muhammadmal...> telegram
<https://t.me/muhammadmalafaiyaq> Facebook Account
<https://www.facebook.com/muhammadmala...> Google+
<https://www.google.com/+muhammadmalaf...> Twitter
<https://www.twitter.com/muhammadmalafay> Archive
<https://www.archive.org/details/@muha...> Mixlr
<https://www.mixlr.com/muhammadmalafayaq>

مافی بلاوکردنه وه پۆست کردنه وهی له سایتهکان و چاپ
کردنه وهی پارێزراوه . تهنه بۆ ئهوانه ی دهره وهی ولات نه بییت
ئهوان ئازاد له چاپ کردنه وهی

پیناسه ی دراوسى:

(۱) راغبى نه صبهانى (رحمه الله) ده فهرمویت: " دراوسى ئه و كه سه یه كه له تۆوه نزيك بیټ، بۆیه هه نديك جار به برا و خيژان و خزم و په نادراو و شهريك و سه رخه ر و... شتانی تر ده وتريت: دراوسى"^(۲)

(۲) ئيين وجهه رى عه سقه لانی (رحمه الله) ده فهرمویت: " دراوسیت ئه و كه سه یه كه لیټ نزيك بیټ گه ر موسولمان بیټ یان كافر، چاكه كاربیټ یان خراپه كار، دۆست بیټ یان دوژمن، سوودمه ند بیټ یان زیان به خش بیټ، خزم بیټ یان بیگانه بیټ، شارى بیټ یان لادیی بیټ، خانووه كه ی لیته وه دوور بیټ یان نزيك"^(۳).

سنوورى دراوسى لای زانایان جیاوازه: گيپراوه ته وه له ئيمامى عه لى یه وه (ﷺ) كه فهرموويه تی: "هه ركه سيك دهنگى تو بیگاتى ئه وه دراوسى یه"، وه هه نديك فهرموویانه: "هه ركه سيك بانگى تووى گوى لى بیټ ئه وه به دراوسى ده ژميرديت"^(۴) وه بو زیاتر

(۲) انظر: المفردات ص ۱۰۳، ولسان العرب (۴/۱۵۳)، مختار الصحاح (۱۱۶).

(۳) انظر: فتح الباري (۱۰/۴۵۶).

(۴) انظر: فتح الباري ۱۰/۴۵۶، و القرطبي (تفسير) (۳/۱۸۵)، ورواه ابو داوود في (المراسيل) بسند صحيح عن الزهري من قوله. انظر (تخریج احاديث احياء علوم الدين) برقم (۱۸۴۴).

ئاشنابوون بهم باسه پروانه (مشکل الاثار)ی ئیمامی طه حاوی
(۲۱/۴)، وه سه بارهت بهم باسه حه سه نی به صری ده فه رمویت: -
"دراوسی بریتی یه له چل مال لای راست و لای چهپ و لای
سه رو لای خواره وه" (۵).

مافه کانی دراوسی

(۱) چاک رهفتار کردن له گهل دراوسی دا:

خوای گه وه ده فه رمویت: ﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا
وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ
وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا﴾ (النساء: ۳۶)، واته: ته نها
خوای خو تان بپه رستن و هیه هه وتایه کی بو بپیار مه ده ن و چاک
رهفتار بکه ن له گهل باوکان و دایکانتاندا وه له گهل دراوسیانی

---

(۵) اخرجه: البخاري في (الادب المفرد) (۱۰۹)، وحسن اسناده الشيخ الالباني في (صحيح ادب المفرد)
برقم (۸۰).

خزمانتان و ههروهه له گهله دراوسنی بیگانه و هاوهلان و هاوپی
یانی ریگه تاندا^(۶).

پیاویک له (انصار) (رضی الله عنه) دهگیڕیتهوه و دهفهرمویت: له گهله
خیزانه که مدها چووین بو خزمهت پیغه مبهه (رضی الله عنه) و پیی گه یشتین و
ته ماشام کرد به پیوه وهستاوه و پیاویک پرووی تی کردوو و
قسهی له گهله دهکات، گومانم وا بوو که پیویستیه کی هیه به
پیغه مبهه (رضی الله عنه)، وه منیش دانیشتم، سویند به خوا ئه وهنده
پیغه مبهه (رضی الله عنه) به پیوه وهستا له گهله ئه و پیاوه دا ههتا وام لی هات
به زهیم دههاته وه به پیغه مبهه (رضی الله عنه) به هوئی زور وهستانیه وه،
ئجا ئه و پیاوه رویشتم، و منیش ههستام و چوومه خزمهت
پیغه مبهه (رضی الله عنه) و پییم وت: ئه ی پیغه مبهه (رضی الله عنه) خوا (رضی الله عنه) ئه و
پیاوه توئی ئه وهنده وهستان ههتا وام لی هات به زهیم به تودا
دههاته وه به هوئی زور وهستانت هه؟ پیغه مبهه (رضی الله عنه) فهرمووی:
دهزانیت ئه وه کی بوو؟ وتم: نه خیر، فهرمووی: ((جبریل (علیه السلام)
ما زال یوصینی بالجار حتی ظننت أنه سیورته أما انک لو سلمت علیه لرد
علیک السلام)). واته: ئه و پیاوه جبریل بوو (علیه السلام)، له و کاته وه

(۶) انظر: تفسیر الطبری (۱۱/۴) و سنده حسن کما قال الحافظ فی (فتح الباری) (۴۵۶/۱۰)، وانظر:
(تفسیر القرطبی (۱۸۵/۳)، و (زاد المسیر) (۳۵/۲)، و (تفسیر ابن کثیر (۷۴/۲)).

بهردهوام ئامۆژگاری دهکردم که له گهڵ دراوسیگاندا باشیم ههتا گومانم وابوو که میراتیش له یه کتری ببهن، به لām ئه گهر سه لامت ئی بکردایه وه لāmی سه لامه که ی ده دایته وه (۷).

ئیمامی موحاهید (رحمه الله) ده فهرمویت: لای عه بدولای کورپی عه مری کورپی عاص بووین (ﷺ) و خزمه تکاره که ی بزنیکی که ول ده کرد، عه بدولای پیی دهوت: " کورم ئه گهر ته و او بوویت له پیشدا به شیك بنیره بو دراوسی جووله که که مان، له و کاته دا پیاویک له ئاماده بووان وتی: بو جووله که ی ده نیريت هه ی خوا باشت بو بکات؟ عه بدولاش (ﷺ) فهرمووی: ((سمعت النبی ﷺ) یوصی بالجار حتی خشینا او رؤینا أنه سیورته)) واته: گویم ئی بوو پیغه مبهری خوا (ﷺ) ئامۆژگاری ده کردین که باشین بو دراوسیگانمان هه تا ترساین و وامان بینی میراتیشمان ئی بیات" (۸).

۲) خواردن بردن بو دراوسی و به سه ر کردنه وه ی:

---

(۷) اخرجه: احمد (۳۶۵/۵) برقم (۲۰۳۵۰) وقال محققه الشيخ الأرنؤوط: إسناده صحيح، وقال المنذري في (الترغيب) (۳۷۸۲): إسناده جيد، وصححه الشيخ الالباني في (صحيح الترغيب والترهيب) برقم (۲۵۷۱).

(۸) اخرجه: البخاري في (الادب المفرد) (۱۳۸)، وابو داود (۵۱۵۲)، والترمذي (۲۰۲۴)، وصححه الشيخ الالباني في صحيح (الادب المفرد) برقم (۹۵)، و (الارواء) (۸۹۱)، و (صحيح ابو داود) برقم (۴۲۹۱).

پیغه مبهری خوا (ﷺ) نامۆزگاری هاوهلی خوئی ئه بو زهری
غه فاری کرد (ﷺ) پیئی فهرموو: ((إِذَا طَبَخْتَ مَرَقًا فَأَكْثِرْ مَائَهُ ثُمَّ أَنْظِرْ
أَهْلَ بَيْتِ مِنْ جِيرَانِكَ فَأَصْبِهِمْ مِنْهَا بِمَعْرُوفٍ))^(۹). وه له پریوایه تیئیدا
هاتوو [وتعاهد جيرانك]^(۱۰)، وه له پریوایه تیئیکی تردا [فإنه أوسع للأهل
و الجيران]^(۱۱)...)). واته: ئه گهر شله یه کت لی نا ئاوی زۆر تیئیکه
ئنجا ته ماشای خیزانی مالیک له دراوسیئکانت بکه و به گویره ی
پیویست به شیان بده، وه له پریوایه تیئیدا [دراوسیئکانت به سهر
بکه ره وه]، وه له پریوایه تیئیکی تردا [ئاوی زۆر تیئیکه تا به شی
خیزان و دراوسیئکانت بکات]. ئه م باسه ش له بهر ئه وه یه چونکه
دووکل و بۆنی خواردنه که ده گاته نزیک ترین کهس که ئه ویش
دراوسیئیه، ئه مهش ده بیته هوی ئه وه ی که مندالانی دراوسیئ
داوای ئه و خواردنه بکه و پیئ ده چیت که به خپوکه ره که یان

---

(۹) اخرجه: مسلم (۲۶۲۵).

(۱۰) اخرجه: مسلم (۱۴۲).

(۱۱) اخرجه: احمد (۱۵۶/۵)، وابن الجبان (۵۱۳) وقال محققه الشيخ الارناؤوط: اسناده صحيح على شرط مسلم.

بیوه ژن بیټ یان هه ژار بیټ نه توانی ئەو خواردنه دهسته بهر بکات
بۆ منداله کانی و دوا جار تووشی ئازار و ئهرکی زیاتر ببیټ^(۱۲).

۳) نه رمی و گوی رایه ئی کردنی دراوسی:

دراوسی به هوی زۆر نزیکیان له یه کتره وه هندی جار هاوبه ش
ده بن له ریگه و بان و دیوار و گوی سه بان و پراکشانی هیلی
کاره با و ته له فون و بۆری ئاو و ئاوه پۆ... هتد. له بهر ئه وه زۆر جار
پیویستیان به به کارهینانی سنووری یه کتر ده بیټ سه باره ت به م
باسه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده فهرمویت: ((لا یمنع جار جاراً ان یغرر
خشباً فی جداره))^(۱۳)، وه له ریوایه تی کدا: ((لا یمنع احدکم جار ه ان
یغرر خشباً علی جداره))^(۱۴). واته: هیچ دراوسییه ک ریگه له
دراوسییه که ی نه گریټ که دار میخیک به دیواره که یدا بچه قینیټ وه
له ریوایه ته که ی تر دا ده فهرمویت: هیچ که سیک له ئیوه ریگه له
دراوسییه که ی نه گریټ که داریک بخاته سه ر دیوارتان یا خود
بیچه قینیټ و دایبکو تیټ، وه ههروه ها ئه بوهوره پره (ﷺ)

(۱۲) انظر: (الجامع لاحکام القرآن) للقرطبي (۱۸۵/۵/۳).

(۱۳) اخرجہ: احمد (۴/۶۳)، والبخاري (۲/۴۶۳)، و مسلم (۱/۶۰۹).

(۱۴) اخرجہ: ابن ماجه (۲/۳۳۷)، و صححه الشيخ الالباني في (الصحيح ابن ماجه) (۱/۸۹۲).

دهگپښته وه له پيغه مبهري خواوه (ﷺ) كه فهرموويه تي: ((اذا
 اسْتَأْذَنَ أَحَدُكُمْ جَارَهُ أَنْ يَغْرِزَ خَشْبَةً فِي جِدَارِهِ فَلَا يَمْنَعُهُ))^(۱۵) واته: نه گهر
 يه كيك له نيوه دروسيكه ي داواي لي كرد كه پيگه ي بدات دار
 ميخيك به ديواره كهيدا بچه قينييت با پيگه ي بدات وليي قه دهغه
 نه كات. كه وابوو دهركهوت كه نه م جوړه كارانه ده بيت به
 ناگاداري دروسيكان بيت وه به گويره ي په زامه نديان بيت وه
 نه وانيش پيگه لهو ناسانكار يانه نه گرن، نه گهر كار بگاته نه وهش
 كه پرسيان پي نه كرا: يه حياي كوري جه عده ده فهرمويت:
 "پياويك له مه دينه ويستي داريك له سهر ديواي دروسيكه ي
 دابني به بي پرس و رازي بووني، نه ويش پيگه ي لي گرت، ئينجا
 هر نه نصاريه ك ده چوو ده گپښته وه لاي پيغه مبهري خوا (ﷺ) كه
 نه و كاره ي قه دهغه كردووه، تا نه و دروسي يه ناچار كرا كه رازي
 بيت^(۱۶) له بهر نه مه لاي (جمهوري) زانايان و ئيمامي طه بهري
 (رحمه الله) له (تهذيب الاثار) دا (۱/۷۹۶) نه م بوچوونه په سهنده،

^(۱۵) اخرجته: ابن ماجه (۲۳۳۵)، وصححه الشيخ الالباني في (الارواء) (۱/۴۳۰)، و (صحيح ابن ماجه)
 (۱۸۹۰).

^(۱۶) اخرجته: البيهقي في (الكبرى) (۱۱۵۷۰)، وصححه اسناده الشيخ الالباني في (الصحيحه)
 (۱۰۸۴/۶).

وهئهم دوو فەرموودهیهی لا خوارهوه ئەم بۆچوونه پهسه ندر و بههیزتر دهکهن:

فەرموودهی یهکهه:

((ليس للجار ان يمنع جاره أن يضع أعوده في حائطه))^(۱۷)، وهله پړوايه تیکدا له ئەبو هورپهیرهوه (ﷺ) که فەرموویهتی: ((ان رسول الله ﷺ) قضی أنّ الجار یضع جُدَعَه أَوْ خَشَبَة فی حائط جاره إن شاء وإنّ ابی))^(۱۸) واته: دراوسن بۆی نیه ریگه له دراوسیکهی بگریت که داره کانی یان کۆله که کانی بخاته ناو دیواری دراوسیکهیهوه، وههروهها ئەبوهورپهیره (ﷺ) دهفهرمویت: پیغه مبهه (ﷺ) بریاری له سههه ئەوه داوه که دراوسن بۆی ههیه کۆله که کانی یان داره کهی بخاته ناو [باخی یان دیواری] دراوسیکهی ئەگهه دراوسیکهی ریگه بدات یان ریگه نه دات.

---

(۱۷) اخرجه البيهقي في (الكبرى) (۱۱۵۶۵) وقال اسناده صحيح.

(۱۸) اخرجه البيهقي في (الكبرى) (۱۲۰۸۰)، وانظر حول الموضوع (تفسير القرطبي) (۱۸۶/۵/۳).

فہر موودہ دی دووہم:

((من بنی بناءً فَلْيَدْعُمُهُ حَائِطُ جَارِهِ- وفي لفظ -: من سألَهُ جَارُهُ أَنْ يَدْعَمَ عَلَى حَائِطِهِ فَلْيَدْعُهُ))^(۱۹)، واتہ: ہەر کہسیک دیواریکی دروست کرد با له سەر دیواری دراوسی کہی رای بگریت یاخود: ہەر کہسیک دراوسیکہی داوای ئی کرد کہ گویسه بانہ کہی یان سه قفہ کہی له سەر دیواری دراوسی کہی رابگریت با ریگہی بدات و لیی بگہریت. (والله اعلم).

٤) زور چاکہ کردن له گهل دراوسیدا:

پیویسته له سەر هه موو موسولمانیک کہ زور باش بیٹ بو دراوسیکہی و چاکترین دراوسی بیٹ بو ئه وانہی کہ لیوہی نزیکن: پیغہ مبهہر (ﷺ) ده فہرمویت: ((خیر الاصحاب عند الله خیرهم لصاحبه و خیر الجیران عند الله خیرهم لجاره))^(۲۰) واتہ: چاکترین هاوری لای خوای گہورہ ئه و کہ سہیہ کہ بو هاوریکانی خوئی باش بیٹ،

(۱۹) اخرجہ الطبري في (تهذيب الآثار) (۷۷۲/۱)، و احمد (۲۳۵/۱)، والطبراني في (الكبير) (۱۱۷۳۶)، وقال الشيخ اللبناني في (الصحيحه) (۲۹۴۷) الحديث صحيح.

(۲۰) اخرجہ احمد (۱۶۷/۲)، والبخاري في (الادب المفرد) (۱۵۰)، والترمذي (۱۹۴۴)، والدارمي (۲۱۵/۲)، والحاكم (۱۶۴/۱)، وصححه الشيخ اللبناني في (صحيح الادب المفرد) (۸۴)، و(الصحيحه) (۱۰۳)، و(صحيح الترغيب والترهيب) (۲۵۶۸).

وه چاکترین دراوسن لای خوی گه وره شهو دراوسنیه که زور باش بیئت له گهل دراوسنیکانی خویدا، ههروهها له فهرموده یه کی تردا ده فهرمویت: ((من کان یؤمن بالله والیوم الآخر فلیحسین الی جار))^(۲۱) واته: هه رکه سیک باوه پری به خودا و پوژی کو تای هه یه با چاکه بکات له گهل دراوسنیکه یدا.

٥) به کهم نه زانیی دیاری دراوسن:

دراوسن هه موو وهک یهک نین وه گوزهرانیان جیاوازه، هه ندیکیان دهوله مهنن و هه ندیکیان هه ژارن، نه گهر هه موو له نیوان خویندا خواردن و دیاری ببه خشن به یه کتری، نهوا بیگومان دیاری و خواردنی هه ندیکیان باشت ده بیئت له وهی تریان به وهی نه وهی باری گوزهرانی هه ر یه کیک له وان جیاوازه، له بهر نه وه پیغه مبهه (ﷺ) ئاموژگاری کردوین که دیاری یه کتر به کهم نه زانیی، به تایبهت ئاموژگاری ئافره تانی موسولمانی کردوه چونکه دروست کردنی خواردن تایبهت مهندی خوینانه و بگره له دروست کردنی خواردنه که شدا زور جیاوازیان هه یه له چاکی و خراپی و رازاندنه وه یدا، بو یه پیغه مبهه (ﷺ) ده فهرمویت: ((یانساء المسلمات

(۲۱) اخرجه: مسلم فی صحیحه (۱۷۴).

لَا تَحْقِرَنَّ جَارَهُ لِحَارَتِهَا وَلَوْ فَرَسَنَ شَاةً^(۲۲) واته: ئەهی ئافره تانی
بپروادار یهك له ئیوه بهكه می نه زانیت كه دروسیكه ی شتیکی
كه می بۆ نارد ئەگەر سمی قاجی مه پیکیش بیټ، یاخود ئەگەر
ئیسقانیکی كه م گوشت بیټ^(۲۳).

له ریوایه تیکی تر دا پیغه مبهه (ﷺ) ده فه رمویټ: ((یا نساء المؤمنات
لَا تَحْقِرَنَّ امْرَأَةً مِنْكُمْ لِحَارَتِهَا وَلَوْ كُرَاعَ شَاةٍ مُحْرِقٍ))^(۲۴) واته: ئەهی
ئافره ته باوه پداره كان ئافره تیك له ئیوه بهكه می نه زانیت كه
دروسیكه ی ئیسقانیکی كه م گوشتی سووتاوی بۆ بكاته
دیاری^(۲۵).

ئەم ئامۆزگاریه ش ههردوولا ده گریته وه كه دیاریه کی كه م نرخ
بی كه لکیش به كه م نه زانن و بیکه نه دیاری بۆ یه کتری، به لام زیاتر
دیاری بۆ هیئراوه كه ده گریته وه، وه به تایبه تیش پیغه مبهه (ﷺ)
مه بهستی ئافره تانه كه پابهندی ئەم ئامۆزگاریه بین چونكه ئەوان

(۲۲) اخرجه: البخاري (٦٠١٧)، ومسلم (١٠٣٠).

(۲۳) انظر: (النهاية) لابن الاثير (٤٢٩/٣).

(۲۴) اخرجه: البخاري في (الادب المفرد) (١٢٢)، وصححه الشيخ الالباني في (صحيح الادب المفرد)

برقم (٩٠).

(۲۵) انظر: (النهاية) لابن الاثير (٥٤٦/١٠).

زیاتر ئاسه‌واری ئەم کاره‌ ده‌یانگریته‌وه و زوورتر هه‌لده‌چن، و ئەوانیش زۆر جار سه‌رچاوه‌ی دروست بوونی رِق و خۆشه‌ویستین له‌ناو خیزانه‌کاندا^(۲۶).

٦) گه‌یاندنی دیاری به‌دراوسی نزیکه‌کان له‌پیشدا:

دراوسی نزیك زیاتر ئاگای له‌ دراوسی‌که‌یه‌تی که‌ چی ده‌هینیت‌وه‌ ناو مال و چیان هه‌یه و زیاتر ئاره‌زوی بو‌ده‌بزی، وه‌ ئەو زیاتر که‌لکی بو‌ دراوسی نزیکه‌که‌ی خۆی هه‌یه و باشت‌ر ئاگاداری ماله‌که‌ی ده‌کات له‌به‌ر ئەم هۆیانه‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئامۆژگاریمان ده‌کات که‌ دراوسی نزیکه‌کانمان زیاتر مافیان به‌سه‌رمانه‌وه‌ ده‌بی‌ت، له‌ پیشدا هه‌موو چاکه‌یه‌کمان ئەوان بگریته‌وه‌ به‌هۆی نزیك بوونی ده‌رگا‌کانیان لیمانه‌وه‌.

دایکی باوه‌رداران خاتوو عائیشه (رضي الله عنها) پرسیاری له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کردو فەرمووی: ((إِنَّ لِي جَارِينَ فَأَلِي أَيُّهُمَا أُهْدِي؟ قَالَ: "إِلَى أَقْرَبِهِمَا مِنْكَ بَابًا" - وفي رواية - [فإن أقربها باباً أقربها جواراً فإذا

---

(۲۶) انظر: (فتح الباري) (١٠/٥٤٦).

سبق أحدهما فاجب الذي سبق^(۲۷) واته: دوو دروسیم ههیه بۆ کامیان له پیشدا دیاری بنیرم؟ پیغه مبهەر (ﷺ) فهرمووی: بۆ ئهوهیان که زیاتر ده رگاکه ی لیته وه نزیکه، چونکه ئهوهیان که ده رگاکه ی لیته وه نزیکه ئهوهیان دروسییه تیه که ی له تو و وه نزیکتره، کامیان پیشتربانگیان کردیت له پیشدا وه لامی ئهوهیان بده ره وه.

۷) نارام گرتن له سه ر نازار و ناره حه تیه کانی دروسی:

خه لکان جیاوازن له بۆچوون و هه لسوکه وت و حه ز و ناره زوو خو پره وشت و شتی تر، وه له لایه کی تره وه جیاوازن له پابه ندبوونیان به ئاینه وه و ئاگادار بوون و چاودیاری کردنیان بۆ مافی به رامبه ر، هه روه ها له پووی ئاستی وشیا ری ژن و مندالانیان وه ئه رک و مهینه تیان وه که م و زوری ئه ندامی خیزانه کانیان جیاوازن هه یه، وه هه ندیک لایه نی باشه ی زیاتره و هه ندیک لایه نی خراپه، وه مرو ف ناچاره بگونجیت له گه ل ئه م هه موو جو ره خه لکه جیاوازه دا و مامه له و هه لسوکه وتیان له گه لدا بکات، زور جاریش

(۲۷) أخرجه: البخاري (۶۰۲۰)، و أبي داود (۳۷۵۶)، وأحمد (المسند) (۲۳۴۶۶) وقال محققه الشيخ

الأرنأوط: اسناده حسن.

(۲۸) أخرجه: البخاري (۶۰۲۰).

زۆرینهی خهلك باش نابن وهكو خوای گهوره كه دهفهرمویت:
﴿ أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءَهُم بِالْحَقِّ وَأَكْثَرُهُم لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴾ (المؤمنون: ۷۰)
وههروهها دهفهرمویت: ﴿... وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ (الاعراف: ۱۸۷)
وهلهئایهتیکی تردا هاتووه: ﴿... وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا
يَشْكُرُونَ ﴾ (البقرة: ۲۴۳) وههروهها دهفهرمویت: ﴿... وَإِنَّ
كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ لَفَنَسِفُونَ ﴾ (المائدة: ۴۹) وههروهها دهفهرمویت:
﴿ وَإِن تَطَّعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا
الظَّنَّ وَإِنَّ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴾ (الأنعام: ۱۱۶) ههروهها دهفهرمویت: ﴿ وَمَا
أَكْثَرَ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴾ (يوسف: ۱۰۳) واته: زۆرینهی
خهلكان راستیان پی ناخۆشه و نهزانن و ههلهکارن و باوهردار نین
سوپاس گوزارنن، ههروهها پیغهمبهر (ﷺ) دهفهرمویت: ((تجدون
الناس كابل منة، لا يجد الرجل فيها راحلة))^(۲۹) واته: دهبینن خهلكان
وهك سهه وشتریك وان پیاو بهدهگهمن تاقه وشتریکی زۆر باشی له
ههموو پروویهكهوه تییدا بدوژیتهوه^(۳۰)، كهوابوو دراوسنی زۆر

(۲۹) اخرجه: مسلم (۶۴۴۶)، والترمذي (۲۸۷۲).

(۳۰) انظر: شرح الحديث في (شرح مسلم) للامام النووي (۳۱۷/۱۶).

باش لهه موو پروویه که وه زور که مه به پیره ی (١) (نه گهر هه بی و بی کهم و کوری بیت، چونکه زور به ی خه لکان هه له کارن وهک پیغه مبه ر (ﷺ) ده فه رمویت: ((كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَائِينَ التَّوَابُونَ)) (٣١). واته: هه موو مروقه کان هه له کارن وه باشترین هه له کاره کانیان توبه کاره نیانن. له بهر نه وه پیویسته موسولمان نارام گریبت له سه ر نازاری خه لک به گشتی و دراوسی به تایبه تی، پیغه مبه ر (ﷺ) ده فه رمویت: ((المؤمن الذي يُخَالِطُ النَّاسَ وَ يَصْبِرُ عَلَى أَذَاهُمْ خَيْرٌ - فِي رِوَايَةٍ - (أَعْظَمُ أَجْرًا) مِنَ الَّذِي لَا يُخَالِطُ النَّاسَ وَلَا يَصْبِرُ عَلَى إِذَاهُمْ)) (٣٢) واته: نهو باوه رداره ی که تیکه لی خه لکی ده بیت و نارام له سه ر نازاره کانیان ده گریبت زور باشتره و پاداشتی گه وره تره لهو باوه رداره ی که تیکه ل به خه لکی نایبت و نارام ناگریبت له سه ر نازاره کانیان، بویه زور پیویسته موسولمان نارامگر بیت له سه ر نازاری دراوسی کانی و پاداشتی گه وره ش ده سه ته بهر ده کات له سه ر نه م کاره ی، وهک پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده فه رمویت: ((ثَلَاثَةٌ يُحِبُّهُمُ اللَّهُ... وَالرَّجُلُ يَكُونُ لَهُ الْجَارُ، يُؤْذِيهِ جَارُهُ، فَيَصْبِرُ عَلَى أَذَاهُ

(٣١) اخراجه: احمد (١٩٨/٣)، والترمذي (٢٠٥١)، وابن ماجه (٤٢٥١)، والدارمي (٣٠٣/٢)،

الحاكم (٢٤٤/٤)، وصححه الشيخ الالباني في (صحيح الجامع) (٤٥١٥).

(٣٢) أخرجه: أحمد (٧٢/٤٧)، والترمذي (٢٢٠١٩)، والطبراني (الطبير) (١٥٥/١١)، وابن ماجه (٤٠٢٢).

حتى يُفَرِّقَ بَيْنَهُمَا مَوْتٌ أَوْ ظَعْنٌ)) وفي رواية ((إن الله عز و جل يُحب ثلاثة... و رَجُلٌ كَانَ لَهُ جَارٌ سُوءٌ يُؤْذِيهِ فَيَصْبِرُ عَلَىٰ إِذَاهُ حَتَّىٰ يَكْفِيهِ اللَّهُ أَيُّهُ بِحَيَاةٍ أَوْ مَوْتٍ))^(۳۳) واته: سیان هه ن خوای گهوره خووشی دهوین... (لهوانه) پیاویک دراوسنییهکی ههیه و نازاری دهدات و نهو نارام دهگریت لهسهه نهو نازاره ههتا مردن یان بارکردن له یهکیان دور دهخاتهوه.

له ریوایهتهکهی تردا پیغه مبهری خوا (ﷺ) دهفهرمویت: ((خوای گهوره سیانی خووش دهویت:....(لهوانه) پیاویک دراوسنییهکی خراپی ههیه و نازاری دهدات، بهلام نهو نارام دهگریت له سهه نهو نازاره، ههتا خوای گهوره له کوئی دهکاتهوه به ژیان یاخود به مردن)).

ئیمامی طه حاوی (رحمه الله) دهفهرمویت: ههه کهسیک بهو جووره نارام بگریت له سهه نازاری دراوسنییهکی که مافی نهوهی ههیه نازاری نه دات بهلام نهو له مافی خووی دهبوریت له پیناوی خوادا و چاوهپریی پاداشتی نهو کارهی له خوای گهوره دهکات وه مل کهچ

---

(۳۳) اخرجه: الحاکم (۲، ۸۹) و صححه علی شرط مسلم و وافقه الذهبی، و صححه الشیخ الألبانی فی صحیح الزغیب و الزهیب (۲۰۹۶).

و گوی رابه له له بهر نه مانه خوی گه وره نه و کسه ی خویش دهویت^(۳۴).

۸) خیر کردن به دروسی له پیشدا:

موسولمان پیویسته زور چاک ناگای له دروسی ی خوئی بیئت، وه هر پیویسته کیان هه بوو ده بیئت دروسی نزیکه کان نه و پیداویستانه یان بو دسته بهر بکه ن، وهک پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فهرمویت: ((إن الله یوصیکم بأبائکم بأبائکم ثم یوصیکم بالأقرب فالأقرب))^(۳۵) واته: خوی گه وره ناموزگاریتان دهکات که له گهل دایکانتاندا باشن نجا ناموزگاریتان دهکات که له گهل باو کانتاندا باشن نجا ناموزگاریتان دهکات که له گهل نزیک و نزیک تره کانتاندا باش بن. بو یه باش وایه که هر خیری کرا له پیشدا بو دروسی و نزیکه کان بریئت نه گهر هه ژار بوون نه و ا به خیر ده ژمی ریئت، وه نه گهر ده وله مهند بوون نه و ا به دیاری و چاکه ده ژمی ریئت، پیغه مبهر (ﷺ) ده فهرمویت: ((لَاتَحِلُّ الصَّدَقَةُ لِغَنِيِّ إِلَّا لِخَمْسَةٍ: لِغَاظٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ لِعَامِلٍ عَلَيْهَا أَوْ لِغَارِمٍ، أَوْ لِرَجُلٍ اشْتَرَاهَا بِمَالِهِ،

^(۳۴) انظر (مشکل الاثار) (۱۸/۴).

^(۳۵) اخرجه: البخاری فی (الادب المفرد) (۶۰)، و صححه الشیخ الالبانی فی (الصحیح) (۱۶۶) و (صحیح الادب المفرد) (۴۴).

او لِرَجُلٍ كَانَ لَهُ جَارٌ مَسْكِينٌ فَتَصَدَّقَ عَلَى الْمَسْكِينِ فَأَهْدَاهَا الْمَسْكِينُ
 لِلْغَنِيِّ^(۳۶) واته: پارهی زهکات و خیر بۆ دهوله مه ند ناشیت ته نها
 پینج جوړیان نه بییت: بۆ یه کیك كه غهزا بکات له پیناوی خوادا،
 یاخود بۆ یه کیك كه سه روککاری کوکردنه وهی زهکاته که ی
 کرد بییت، یاخود بۆ یه کیك كه کریبیته وه به پارهی خوئی، یاخود بۆ
 پیاویك كه دراوسنی یه کی هه ژاری هه بییت و نه و چاکه یه ی
 پینگه یه نییت نه ویش وهک دیاری بیبه خشیته دراوسنی
 دهوله مه نده که ی، وه له راستیدا زهکات بۆ دراوسنی دهست کورت
 باشتره وه له پیش تره تا کهسانی دوور. عه کرمه (ﷺ)
 ده فهرمویت: " تعطي زكاة مالك ذوي قرباك فان لم يكونوا فموالك فان لم
 يكونوا فجيرانك "^(۳۷) واته: (زهکاتی ماله که ته بده به خزمانت،
 نه گهر نه بوو به خزمه تکاره که ته (واته: به نده و که نيزهک)، نه گهر
 نه بوو به دراوسنی که ته).

(۳۶) اخراجه: ابو داود (۱۶۳۵)، و ابن ماجه (۱۸۴۱)، ابن خزيمه (۲۳۶۸)، وصححه السيخ الالباني
 في (صحیح ابن ماجه) برقم (۱۴۹۱)، و (الارواء) (۸۷۰)، و (صحیح ابی داود) (۱۴۴۰)
 و (صحیح الجامع) (۷۲۵۰).
 (۳۷) انظر: (المصنف) لعبد الرزاق برقم (۸۱۴۹).

وه رهفتاری پیشینه پیاوچاکه کانی بهم جوړه بووه:
عوبه دیدیلای کورپی ئهل شومه یط ده فرمویت: "ئافره تیک هات بو
لای حه سهنی به صری و سکالای نه بوونی خوئی ده کرد و ده یوت:
من دراوسیتم، حه سهنی به صری (رحمه الله) فرمووی: چهند مال
لیمانه وه دووریت؟ ئه ویش وتی: حهوت مال یان ده مال، حه سهنی
به صری (رحمه الله) ته ماشای ژیر راخه ره که ی کرد و بینی شهش یان
حهوت دره می لییه و به خشیه ئافره ته که و وتی: نریک بوو
تیابچین" (۳۸).

۹) هاوکاری کردنی دراوسی له چاکه دا به هه موو جوړیک:

دراوسیکان پیویسته هاوکاری یه کتر بکن له هه موو کاریکی
خزمهت گوزاریدا و کار ئاسانی بو یه کتر بکن، له دهسته بهر
کردنی هه موو پیداویستی که گشتی دا وه ک یارمه تی دانیان به
سپاردنی سه تل و په یژهو پاچ و خاکه ناز و پیداویستی ئاو و
کاره با و... هتد، وه هه روه ها به ده مه وه چوونی دراوسی یه کی
کاره سات بار و به شداری کردنی له هه موو ئاههنگ و بوئهی

---

(۳۸) اخراجته: ابن ابی الدنيا في (مكارم الاخلاق) (۳۳۴)، والمروزي في (البر والصلة) (۲۵۲) وقال محققه
رجالہ ثقات.

خۆشی و ناخۆشی دا { تییینی: ئەگەر ئەو ئاهەنگانە پێچەوانەى دەقه‌کانی قورئان و سه‌وننه‌ت نه‌بن و پێگه‌ری شه‌رعیان له‌به‌رده‌م دانهبی‌ت } وه‌ك چوون بۆ پیرۆزبایی کردن و به‌شداری کردنی ده‌عه‌وت و ناو نانی منداڵ و ئاهه‌نگی شایى و... هتد... وه‌به‌سه‌ر کردنه‌وه‌ی یه‌كتر له‌ پرسه‌و نه‌خۆشی و کاره‌ساته‌ دل ته‌زیته‌کاندا:

(أ) دایکی باوه‌رداران خاتوو عایشه (رضی الله عنها) ده‌فه‌رموی‌ت: ((والله إن کُنَّا لننظر الهلال ثم الهلال ثم الهلال ثلاثة أهلة في شهرين وما أُوقِدَ في آيات رسول الله ﷺ نارٌ، [قالت عروة] قلت: ياخاله فما كان يُعیشُکم؟ قالت: الاسودان التمر والماء إلا أنه قد كان لرسول الله ﷺ جيران من الانصار وكانت لهم منائح فكانوا يرسلون الى رسول الله من البانها فيسقيناه))^(۳۹) واته: وه‌لأه‌ی ته‌ماشای مانگمان ده‌کرد ده‌هاتوو ده‌چوو له‌ سێ مانگدا و له‌ یه‌کیک له‌ ماله‌کانی پێغه‌مبه‌ری خوادا(ﷺ) ناگر نه‌ده‌کرایه‌وه: عروه فه‌رمووی: پورئ ئەى به‌چی ده‌ژیان؟ عایشه فه‌رمووی: به‌ دووانه‌ په‌شه‌که (واته: خورماو ئاو) له‌گه‌ل ئەوه‌شدا که پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) هه‌ندیك دراوسێی هه‌بوو له‌ یارمه‌تی ده‌ره‌کان که ئازهلئى شیرداریان هه‌بوو وه‌له‌ شیره‌که‌ی بۆ پێغه‌مبه‌ریان(ﷺ) ده‌نارد و ئەویش به‌شی ئیمه‌ی لئى ئەده‌دا.

(۳۹) اخرجه: البخاري (۲۵۶۷)، ومسلم (۲۹۷۲).

ب) هاوه‌لی به‌ریژ عوسمانی کوری ئەبیل عاص (ﷺ) کۆمه‌لیک بازرگانی له‌به‌رده‌ستدا بوو ده‌پۆیشتن بو خاکی هندستان و کاتی ده‌گه‌رانه‌وه هه‌رشتیکیان به‌ینایه عوسمان له‌گه‌ڵ دراوسی‌کانیدا به‌شی ده‌کرد تاده‌گه‌یشته دوورترین دراوسی (۴۰).

۱۰) نازار نه‌دانی دراوسی به‌هه‌ر جوړیک بیټ:

پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رمویت: ((مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِ جَارَهُ)) (۴۱). واته: هه‌رکه‌سیک باوه‌ری به‌خواو پوژی کو‌تایی هه‌یه با نازاری دراوسی‌که‌ی نه‌دات.

ئیمامی غه‌زالی (رحمه الله) ده‌فه‌رمویت: " کورته‌ی مافه‌کانی دراوسی ئەوه‌یه: ده‌بیټ له‌پیشدا سه‌لامی لی بکات، وه زۆر درێژه به‌قسه‌کانی نه‌دات له‌گه‌ڵیدا، وه زۆر پرسیا‌ری بارودو‌خی لی نه‌کات، وه سه‌ردانی بکات له‌نه‌خوشیدا، و هاوسۆزی خو‌ی له‌گه‌ڵدا ده‌ربپ‌یټ، و چاو له‌که‌م و کورپه‌کانی بی‌پوشیټ، و له‌سه‌ربانه‌وه ته‌ماشای ناو خانووه‌که‌ی نه‌کات، و شتی زیاد نه‌خاته سه‌ر دیواره‌که‌ی، و پلوسکی ئاوه‌رۆ نه‌کاته ناو ماله‌که‌ی،

(۴۰) اخرجه: المروزي في (البر والصلة) (۲۵۴) وقال محققه اسناده حسن.

(۴۱) اخرجه: البخاري (۶۴۷۵)، ومسلم (۴۷).

وخول نه کاته بهردهم خانووه کهی، و پیگه ی ناو مائی لی نه گریت و ته ماشای نه کات تا بزانییت چی بو ناو مال دهینیتته وه، وههه نهینیه کی ده رکهوت بیشاریتته وه، وه ناگاداری خانووه که ی بکات کاتیک که له وی نه بییت، وه گووی له گف و گوکانی ناو مالیان نه گریت، وه چا و له خیزانه که ی بگریته وه (واته: ته ماشای نه کات)، ونه رم بییت له گهل منداله کانیدا، و سوودی کاره کانی دونیا و قیامه تیان فییر بکات" (۴۲).

وه نابیت دراوسی خانووه که ی بهسه ر خانووی دراوسی که یدا بهرز بکاته وه تاخوړ و ههوا بگاته مائی دراوسی که ی. حهسه نی بهصری (رحمه الله) دهفه رمویت: "نابیت دراوسی خانووه که ی بهسه ر خانووی دراوسی که یدا بهرز بکاته وه و پیگه ی ههوا ی لی بگریت" (۴۳). وه نه گه ر خواردنیکی گران به های کپی پیویسته بیشاریتته وه له پیش چاوی منداله کانی دراوسی که یدا. سوفیانی تهوری دهفه رمویت: نه گه ر شتیکت کپی ویستت بهشی دراوسی که ت نه دهیت نهوا بیشاره وه تانه زانن چیت پی

(۴۲) انظر: (احیاء علوم الدین) (۲/۱۳۲)، و (مختصر منهاج القاصدین) (ص: ۱۳۸).

(۴۳) اخرجہ: المروزی فی (کتاب البر والصلة) (۲۴۴) وقال محققه رجاله ثقات.

یه^(۴۴) وهئوهش بۆ ئهوهیه كه منداله كهت نهیباته دهروه و مندالی دروسی كهی پی توره بکات و ئهویش بکهویته ویزهی باوک و دایکی تا ئه و شتهی بۆ پهیدادهکن.

وهنا بیته دروسی زیان به دروسی خوی بگهیه نیته بهوهی که له شهقام و کولاندا پرگهی لی بگریته یان گرفتی بۆ دروست بکات، یاخود خاشاک فری بداته بهردهم خانووه که یان، یاخود دهنگی خوی و بهدهنگی رادویکهی و یاخود دهنگی سه یاره کهی دروسی کهی بیزارنه کات یاخود هه ندیک ئاژهل به خیو بکات به پاشه پرکه کانیان یاخود به دهنگیان ئازاری دروسی کانیان بدات و خه و ئاراییان لی بشیوینیته، وه نابیته ئاوه پرکهی له بهردهم خانووه که یه وه به جوگه برژینیته بهردهم کولان و خانووی دروسی کانی، وه نابیته کولانیان لی بگریته و جاسوسیان به سهروه بکات، وه نابیته هه موو کات به بی مؤلهت بجیته ناو مالی دروسی کانی، وه ئه و چونی پی خوشه که دهراوسی کانی رهفتاری له گهل دا بکهن ده بیته ئه ویش هه ر به وشیه وه یه رهفتار له گهل دروسی کانی دا بکات، وه ک پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فهرمویت: ((و

---

(۴۴) انظر: (المطالب العالیة) رقم (۲۷۵۷)، و (شعب الإيمان) للبيهقي (۹۵۶۰) ..

الذي نفسي بيده لا يؤمنُ عبدٌ حتى يُحب لجاره ما يُحب لنفسه))^(٤٥) واته:
سویند بهو زاتهی كه نه فسی منی به دهسته هیچ كه سیك باوه پری
ته وای نیه هه تا ئه وهی بو نه فسی خوئی پیی خوشه بو دراوسى
كه شی پیی خو شبییت.

(۱) ریز گرتن له دراوسى به هه موو جوړیک :

پیویسته له سهر موسولمان كه ریز له دراوسیكه ی بگریت، وه
ریزگرتن زور شت دهگریته وه: ریز له خوئی وه له میوانه كانی وه له
خرم و دوستانی وه له پابوچوونی وه ریز له مندال و
خیزانه كه ی، وه ریز له پله و پایه ی، وه ریز له هه موو بواره كاندا،
پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فەرمویت: ((من كان يؤمن بالله و اليوم الآخر
فليكرم جاره))^(٤٦) واته: هه ر كه سیك باوه پری به خوا و پوژی كوئایی
هه یه با ریز له دراوسیكه ی بگریت، واته ئه گه ر له دینیشدا
له گه لیدا جیاواز بوو.

---

(٤٥) اخرج بهذا اللفظ: مسلم (١٦٩).

(٤٦) اخرج: أحمد (١٧٤/٢)، والبيهقي في (الشعب) (٩٣٤)، و قال المنذري في (الترغيب) (٣٧٧٧): إسناده حسن، و صححه الشيخ اللبناني في (صحيح الترغيب) (٢٥٦).

وه پێویسته دراوسنی موسولمان په‌یوه‌ندی نیوان
 دراوسنی‌کانی گه‌رەك چاك بکات و ئەگەر دوو دراوسنی زویر بووبن
 له یه‌کتري ناشتیان بکاته‌وه، وه‌ك مافی دراوسنی‌یه‌ك، وه‌ بۆ
 به‌ده‌ست خستنی چاکه‌یه‌کی گه‌وره‌ لای خوای په‌روه‌ردگار وه‌ك
 پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌فه‌رمویت: ((ألا أخبركم بأفضل من درجة الصيام و
 الصلاة و الصدقة؟ قالوا: بلى، قال: إصلاح ذات البين، فإن فساد ذات
 البين هي الحالقة [لا أقول تحلق الشعر و لكن تحلق الدين])^(٤٧) واته: ئایا
 پێتان رابگه‌یه‌نم به‌ باشت‌ر له‌ پله‌ی پوژو و نوێژ و خیر کردن؟
 وتیان: به‌ئێ، فه‌رمووی: چاک کردنی په‌یوه‌ندی نیوان دوو که‌س،
 چونکه‌ خراپ بوونی په‌یوه‌ندی نیوان دوو که‌س ئەوه‌ تاشه‌ره
 [نالیم قژ ده‌تاشی به‌لکو ئاین ده‌تاشی]، وه‌ پێویسته‌ دراوسنی
 موسولمان ریز له‌ ده‌عوته‌ی دراوسنی خوی بگرت، و بچیته
 خانوه‌که‌ی و ئەو بانگ کردنه‌ی قبول بکات، ئەگەر پێگرتیکی
 شه‌رعی نه‌ییت بۆ ئەو چوونه، چونکه‌ قبول کردنی ده‌عوته‌ زور
 پێویسته، پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رمویت: ((من لم يُجب الدعوة

^(٤٧) اخرجہ: أحمد (٦ / ٤٤٤)، و أبو داود (٤٩١٩)، و الترمذی (٢٥٠٩)، و ابن حبان (٥٠٧٠)، و
 صححه الشيخ الالباني في (صحيح الترغيب) (٢٨١٤).

فقد عصى الله و رسوله^(۴۸) واته: هه كه سيك بانگ كرا بو نان خوارديك و نهرويشت سهريچي خوا و پيغهمبهرى كردوه: وه ههروهه دهفهرمويت: ((اذا دعا احدكم اخاه فاليجب عرسا كان او نحوه))^(۴۹) و في رواية: ((اذا دُعيتُم الى كراع فأجيبوا))^(۵۰) واته: نهگهه يهكيك له ئيوه براكه ي بانگي كرد بو نان خواردن با پروات. نهگهه ئاههنگي شايي بيت يان لهو شيوانه، وه له ريوايه تيكي ترده دهفهرمويت: نهگهه من بانگ بكريم بو سفره خوانيك دهچم، وه نهگهه نهو دهعههته دراوسيكه به پاره ي خيريش ناماده ي كرديت پيوسته لهسهه نهو دراوسى بانگراوانه برون بو نهو نان خواردنه، وهك پيغهمبهرى خوا (ﷺ) دهفهرمويت: ((لَا تَجُلُ الصَّدَقَةَ لَغِيٍّ إِلَّا لِخَمْسَةٍ... أَوْ جَارٍ فَقِيرٍ يَتَصَدَّقُ عَلَيْهِ فَيُهْدِي لَكَ أَوْ يَدْعُوكَ))^(۵۱). واته: زهكات بو دهوله مهههه ناشيت مهگهه بو پينج كهس نهبيت {لهوانه} دراوسيهكي ههژاره زهكاتي دهريتي

(۴۸) اخرجه: مسلم (۱۴۳۲).

(۴۹) اخرجه: مسلم (۱۴۲۹، ۱۰۰، ۱۰۴)، و ابو داود (۳۷۳۸).

(۵۰) اخرجه: مسلم (۱۴۲۹، ۱۰۰، ۱۰۴)، و ابو داود (۳۷۳۸).

(۵۱) اخرجه: مسلم (۱۴۳۲).

ئەویش بە دیاری تۆی دەنیڕیت و بە دەعوەتی نان خواردن
پیشکەشتی دەکات.

بەریرە (رضی اللہ عنہا) خانووەکەیان نزیک بوو لە مائی پیغەمبەری
خواوە (ﷺ) وە ئافرەتیکی هەژار بوو، جاریکیان هەندی خیر و
زەکاتیان بۆ نارد کە لە ناویدا هەندیک گوشت هەبوو ئەویش لەو
گوشتە بەشیکی نارد بۆ پیغەمبەر (ﷺ) کە حەرام بوو لەسەری
زەکات و خیر وەر بگری، کاتیکی پیغەمبەر (ﷺ) ویستی لەو گوشتە
بخوات، عائیشە (رضی اللہ عنہا) فەرمووی: ((... ولكن لحمٌ تُصدقَ علی
بريرة فأهدته لنا ؟ فقال رسول الله (ﷺ): ((هو صدقةٌ علیها وهدیةٌ
لنا))^(۵۲)، واتە: ئەو پیغەمبەری خوا (ﷺ) ئەو گوشتە هی خیرە
دراوە بە بەریرە ئەویش هەندیکی ئی ناردوووە بۆمان! پیغەمبەری
خوا (ﷺ) فەرمووی: بۆ ئەو خیرە لەویشەووە بۆ ئیمە دیاری یە.

جاریکیان ئین مەسعود (ﷺ) پیاویک هات بۆلای و پئی وت: من
دراوسییەکی سووخورم هەیه، و زۆر جار دەعوەتم دەکات ئەویش
فەرمووی ((مَهْنَأُ لَكَ وَائْتُهُ عَلَيْهِ))^(۵۳) واتە: دەعوەتەکی قبوول

^(۵۲) اخرجہ: البخاری (۵۴۳۰).

^(۵۳) اخرجہ: عبد الرزاق فی (المصنف) (۱۴۶۷۵-۱۴۶۷۶)، وقال الشيخ الارناؤوط في تحقيق (جامع
العلوم والحكم) (۲۰۱/۱) اسنادہ صحیح.

بكهن، خواردنهكهى بۆ ئیوهیه و تاوانی چۆنییتی پهیدا كردنهكهى له گهردنی خۆیهتی.

وههروهها ئەم بهسههاتهش له حهسهنى بهصرى (رحمه الله) پرسىار كراوه: "وروي ذلك عن الحسن البصري ايضاً: حينما سأله رجل عن الجار له عريف (أي: جاسوس الحاكم) يهدي إليه أفيقيل هديته أو يولم قبدعوه أفيجيبُ دعوته. فأجابه الحسن البصري يقوله: (نعم لك منوها و عليه وزرها)".^(٥٤) واته: پياويك پرسىارى له حهسهنى بهصرى كرد و وتى: من دراوسىيهكهه ههيه سيخورى كار به دهستى گهورهى ئەو شوينهيه دياريم بۆ دهنيريت ئايا وهرى بگرم؟ ياخود بانگم دهكات بۆ نان خواردن ئايا بچم بۆ ئەو دهعهوته؟ حهسهنى بهصرى فەرمووى: بهئى خواردنهكه بۆ تۆيه و چۆنییتی پهيداكردنهكهى لهگهردنی خۆیهتی. بهلام ئەم كارەش جى بهجى دهكريت به مهريك سوود و بهرژهوهندى يهكانى ئيسلام و موسولمانانى تيدا زور ترييت له زيانهكانى. وهههه لهباسى پيرگرتن له دراوسى دهبيت ئەوه بزاین كه ئەو پيرگرتنه نارهحهتيش لهسههه دراوسى لادهبات: مالك (ﷺ) جاريكيان ههنديك دراوسى كانى دهست بهسههه كرابوون ئەويش هات بۆ لای

(٥٤) انظر: (شرح السنة) للإمام البغوي (١٥/٨).

معاوییهی برای وپیئی وت: معاوییه موحه مه د (ﷺ) هندیك له دروسی كانی منی دهست به سهر كردووه برؤ بؤلای چونكه ئه و تۆ دهناسییت و قسهی له گهل كردوویت، معاوییهش چوو بؤلای پیغه مبه ر (ﷺ) وتی: دروسی كانمان بؤ به ریده چونكه ئه وان پیشتر موسولمان بوونه..... پیغه مبه ریش (ﷺ) فهرمووی: ((أرسلوا له جیرانه))^(۵۵). واته: دروسی كانی بؤ بنیرنه وه و نازادیان بکه ن.

---

^(۵۵) اخرجه: احمد (۴/۴۷۷) برقم (۲۰۰۱۴) وقال محققه الشيخ الأرنؤوط: اسناده حسن، والحاكم (۳/۶۴۹)، وقال الشيخ مقل في الجامع الصحيح مما ليس في الصحيحين (۲۰۷/۵) هذا حديث صحيح.

١٢) دراوسی له پیشتره بۆ کرینه وهی سامانی دراوسی که ی:

ئه گهر دراوسی ویستی فرۆشتنی خانووه که ی یان زهویه که ی هه بوو پیویسته له پیشتره پرس به دراوسی کانی بکات تا بزانیته نیازی کرینی ئه و سامانه یان هه یه یان نا چونکه ئه وان شایسته ترن وله پیشترن، ئه م مافهش له شه رعدا پیی دهوتریت مافی (الشفعة)، پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فهرمویت: ((جار الدار أحقُّ بدار الجار))^(٥٦). واته: دراوسی خانوو شایسته تر که خانووی دراوسی که ی بکرپته وه، به لام ئه م باسه زیاتر تایبه ته به و سامانه ی که شه ریکی یه له ناو چه ند که سانیکدا، وه ک پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فهرمویت: ((من كان له شريك في ربةٍ أو نخلٍ، فليس له أن يبيعَ حتى يُؤذَنَ شريكه، فإنَّ رضيَ أخذَه، وإن كرهَ تركَه))^(٥٧) واته: هه ر که سیك شه ریکی هه بوو له زهویه کدا یان له باخه خورما یه کدا ئه وه بوی نیه بیفرۆشیته هه تا شه ریکه که ی ئاگادار نه کاته وه ئه گهر پازی بوو ئه وا ده یکرپته وه وه ئه گهر نه یویست ئه وا وازی ئی ده هیئیت، وه له فەرمووده یه کی تر دا ده فهرمویت: ((الجارُ أحقُّ بِشَفْعَةِ

(٥٦) اخرجه: الطحاوي في (شرح معاني الآثار) (١٢٢/٤)، وصححه الشيخ الالباني في (صحيح الجامع) (٣٠٨٩).

(٥٧) اخرجه: احمد (٣١٢/٣)، ومسلم (١٦٠٨)، وابن حبان (٥١٧٩) وقال محققه: اسناده صحيح.

جاره يُتَنظَرُ بِهَا وَإِنْ كَانَ غَائِبًا إِذَا كَانَ طَرِيقَهُمَا وَاحِدًا))^(٥٨) واته:
دراوسى شايسته تره بؤ كرينه وهى سامانى دراوسى كهى ئەگەر
له ویش ئاماده نه بیئت پیویسته چاوه پروانى په زامه ندى بكریت
به مەرجیک یهك ریگای هاتووچویان هه بیئت.

وه له فهرمووده یهكى تردا پیغه مبهرى خوا (ﷺ) ده فهرمویت:
((الشَّفَعَةُ فِيمَا لَمْ يُقَسَمْ، فَإِذَا وَقَعَتِ الْحُدُودَ وَصُرِفَتِ الطَّرِيقُ فَلَا
شَفْعَةَ))^(٥٩) واته: مافى (الشفعه) له هه موو سامانیكدا ده بیئت كه بهش
نه كریت ئەگەر توانرا بهش بكریت و سنوور و ریگای
جیا بكریت هه وه مافى (الشفعة) ی تیانیه.

ئیمامى بهغه وى (رحمه الله) ده فهرمویت: ((زانیان كۆن له سهه
ئه وهى كه (الشفعه) پیویسته بؤ شهريك له هه موو به رهه م و
سو دیکدا كه توانای دابهش بوونى هه بیئت، وه زۆربهى
شاره زانیانى سه حابه و تابیعین له سهه ئه وهن كه (الشفعه) بؤ
شهريكه نهك دراوسى، به لأم هه ندىك زانیان وهك سوفیانی ئه وری

---

^(٥٨) اخرجته: احمد (٣٠٣/٣)، والدارمي (٢٧٣/٢)، وابو داود (٣٥١٨)، وصححه الشيخ الالباني في
الارواء (١٥٤٠)، صحيح الجامع (٣١٠٣).

^(٥٩) اخرجته: ابن ماجه (٢٤٩٧)، والبيهقي (١٠٣/٦)، وابن حبان (٥١٨٥) وقال محققه: حديث صحيح.

و عبودلای کورپی موبارهک مافی (الشفعه) بۆ هه موو دروسی یهک دهزانن^(۶۰).

۱۳) پارێزگاری کردن له دروسی به هه موو جوړیک:

پیغه مبهه خوا (ﷺ) ده فهرمویت: ((... من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر فلیحفظ جاره....))^(۶۱). واته: هه ره که سیك باوه پی به خواو پوژی کو تایی هه یه پارێزگاری له خانوو کهل و پهل و مندال و پیزی دروسی که ی بکات به هه موو جوړه پارێزگاری کردنیك، وه بگره نه گه ره نه خووش کهوت پیویسته سهردانی بکریت نه گه ره خوړه وشتی جوان بوو هه ره چهنده موسولمانیش نه بییت، ئین و نه بی حسین (رحمه الله) ده فهرمویت: " إن النبی (ﷺ) کان له جار یهودی لابس بخلقه فمرض فعاده رسول الله (ﷺ) بأصحابه"^(۶۲). واته: پیغه مبهه (ﷺ) دروسی پیه کی جووله که ی هه بوو خوړه وشتی خراب نه بوو نه خووش کهوت، پیغه مبهه ریش (ﷺ) له گهل چهنده هاو پیه کیدا چون سهردانیان کرد.

---

(۶۰) انظر: (شرح السنة) (۸/۲۴۱).

(۶۱) أخرجه: أحمد (المستند) (۶۶۲۱) وقال محققه الشيخ الأرنؤوط: اسناده صحیح لغيره.

(۶۲) انظر: (المصنف) لعبالرزاق برقم (۹۹۱۹، ۱۹۲۱۹).

سووده کانی چاک رهفتار کردن له گهل دراوسیدا

(۱) چاک رهفتار کردن له گهل دراوسیدا نیشانهی موسولمانی پی

گه یشتوی ته واوه:

پیغه مبهەر (ﷺ) ناموزگاری نه بو هوپه پیره ی کردو فهرمووی:
(یا ابا هریره کُن ورِعاً تَكُنْ اَعْبَدَ النَّاسَ، وَ كُنْ قَنِعاً تَكُنْ اَشْكُرَ النَّاسَ، وَ
اَحْبَبَ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُؤْمِناً، وَ اَحْسَنَ مَجَاوِرَةً مِنْ جَاوِرِكَ تَكُنْ
مُسْلِماً - فی روایة (مؤمناً))^(۶۳). واته: نهی نه بو هوپه پیره خوٚت له
حه رام بیاریزه خوا په سترینی خه لکان به، و رازی به و به شهی که
خوای گه و ره بو ی دیاری کردو ویٚت ده بیٚن به سوپاس گوزارترین
خه لکان، و نه وهی بو خوٚت پیٚت خو شه بو خه لکانیشت پیٚت
خو ش بیٚت ده بیٚت به باوه پدار، و چاک رهفتار بکه له گهل
دراوسیکه تدا و نه وهی لیٚته وه نزیکه ده بیٚت به موسولمان - له
پیوایه تیٚکدا: ده بیٚت به باوه پدار، شیخ محهمه دی کوپی نه بی
حه مزه (رحمه الله) ده فهرموویٚت: (چاک رهفتار کردن له گهل دراوسیدا
نیشانهی باوه پداری کامله)^(۶۴).

(۶۳) اخرجه: أحمد (۲، ۳۱۰)، و ابن ماجه (۴۲۱۷)، و البیهقی (شعب الایمان) (۹۵۴۳)، و

صححه الشیخ الألبانی فی (صحیح الترغیب) (۱۷۴۱، ۲۵۶۷).

(۶۴) انظر: (فتح الباری) (۱۰، ۴۵۶).

٢) نُه‌و کەسە‌ی رەفتاری چاک بێت نه‌ گە‌ڵ دروسیدا ده‌بیتته
خۆشه‌ویستی خوا و پیغه‌مبەرە‌که‌ی (ﷺ):

پیغه‌مبەری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رمووت: ((إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ أَنْ يُحِبَّكُمْ اللَّهُ
و رسوله فحافظوا على ثلاث خصال: صدق الحديث و اداء الامانة و
حُسن الجوار))^(٦٥) واته: نه‌گەر پیتان خۆشه‌خوا و پیغه‌مبەر خۆشی
بوین ناگاداری سی شت بن: راست گوئی، و دەست پاک، و چاک
رەفتار کردن له‌گە‌ڵ دروسیدا.

له‌ریوایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رمووت: ((من أحب أن يحبه الله و رسوله
فليصدق الحديث و ليؤد الأمانة و لا يؤذي جاره))^(٦٦).

واته: هەر که‌سیک پیتی خۆشه‌که‌خوا و پیغه‌مبەرە‌که‌ی خۆشیان
بویت با راست گو بێت و دەست پاک بێت و نازاری دروسی‌که‌ی
نهدات.

٣) چاک رەفتار کردن له‌گە‌ڵ دروسیدا هۆکاری خۆش‌گۆزە‌رانی و
ته‌مه‌ن‌دریژی یه:

---

^(٦٥) اخرجہ: عبد الرزاق (١٩٧٤/٨)، و الطبراني في (الوسط) (١/ ١٥٢)، و حسنه الشيخ اللبناني في
(الصحيحة) (٢٩٩٨).

^(٦٦) اخرجہ: البيهقي في (الشعب) (٩٥٥١).

موسولمان ئەگەر لەگەڵ دراوسییکەیدا چاک پەفتار بکات ئەوا تەمەن درێژ دەبێت بە مانای ئەوەی خوا بەرەكەت دەخاتە ناو کارەکانیەوه و لە ماوەیەکی کەمدا کاری گەورە بۆ ئەنجام دەدات و تەمەنیکی پڕشادی و کامەرانی بە سەر دەبات نەك بە مانای ئەوەی کە تەمەنی زیاتر بێت لەو تەمەنەیی کە خوای گەورە لە (لوح المحفوظ) دا بۆی دیاری کردووه، و بەرەكەت دەکەوێتە پزقیهوه و بە پارەیهکی کەم خوای گەورە کاری گەورە بۆ پێک دەخات کە بۆ کەسانی تر بە بوجهی گەورە پێک دەکەوێت، و ئەو کەسە دل دەولەمەند دەکات وە دووری دەخاتەوه لە ئاخ و حەسەرت و حەسودی و چروکی نەك بە مانای ئەوەی کە پزقی زیاتر دەبێت لەو پادەیهی کە خوای گەورە بۆی دیاری کردووه^(٦٧)، پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمویت: ((صلاة الرحم و حُسن الخلق و حُسن الجوار يُعمران الديار و يزيدان في الأعمار))^(٦٨) واتە: (پەيوهندی خزمایهتی و خوڕه‌وشت جوانی و چاک پەفتار کردن

---

^(٦٧) هەندیک زانیان بۆچونیان وایه کە تەمەن درێژ دەکریچتەوه و پزقیش زیاد دەکریت لە تینوسی فریشتەکاندا بپوانه: (فتح الباري) (٤٣٠/١٠) و (شرح المسلم) للنووی (١١٤/٦) ، و (فيض القدير) (للمناوي) (١٩٥/٤) ، و (عون المعبود) (٧٧/٥).

^(٦٨) اخرجه: احمد (٢٥٢٥٩) وقال محققوه: اسناده صحيح، وأبو يعلى (٤٥٣٠)، و صححه الشيخ مقبل (رحمه الله) في (الجامع الصحيح) (٥ / ٢٠٦).

له‌گه‌ل دراوسییدا ده‌بنه هو‌ی ئاوه‌دانی مال‌ن و ته‌مه‌ن زیاد کردن). به تاییه‌ت چاک په‌فتار کردن له‌گه‌ل دراوسییدا ئه‌گه‌ر خزم بی‌ت وه خو‌په‌وشت جوانی له‌گه‌لیدا هه‌ر سی‌ی باسه‌که ده‌گریته خو، بو‌یه جه‌عفه‌ری کو‌ری موحه‌مه‌د ﷺ به تاییه‌تی سه‌باره‌ت به‌م باسه ده‌ئیت: "حُسن الجوار عمارة الدیار" (٦٩) واته: (چاک په‌فتار کردن له‌گه‌ل دراوسییدا ده‌بیته مال ئاوه‌دانکردنه‌وه‌ی ده‌وروبه‌ری.

٤) چاک په‌فتار کردن له‌گه‌ل دراوسییدا ده‌بیته هو‌ی به‌خته‌وه‌ری
خاوه‌نه‌که‌ی:

موسولمان ئه‌گه‌ر چاک بوو بو‌ی دراوسی‌ی خو‌ی ئه‌وا دراوسی‌ی باشه‌کانی زو‌ر بو‌ی باش ده‌بن و ئه‌م کاره‌ش ده‌بیته مایه‌ی به‌خته‌وه‌ری و کامه‌رانی بو‌ی خاوه‌نه‌که‌ی، پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رمو‌یت: ((أربعٌ من السعادة: المرأةُ الصالحة، والمسكن الواسع، والجار الصالح، والمركب الهنيء، وأربعٌ من الشقاء: الجار السوء، والمرأةُ السوء، والمسكن الضيق، والمركب السوء)) (٧٠) واته: چوار شت مایه‌ی

(٦٩) انظر: (عيون الاخبار) (٣/ ٢٩)، و (المجالسة) للدينوري (١٠٩٠).

(٧٠) أخرجه: أحمد (١٦٨/١)، والبيزار (١٤١٢)، والطبراني (الكبير) (٣٢٩/١)، و الحاكم (١٦٢/١)، وابن حبان (٤٠٣٢) وقال محققه: اسناده صحيح، وصححه الشيخ الألباني في صحيح الجامع (٨٩/١)، و (الصحيحه) (٨٨٧).

به‌خته‌وه‌ری‌یه: ژنی باش، و خانووی فراوان، و دروسنی باش،
وسواربووی خوش‌پرهو^(۷۱) (واته: ولأغ وسه‌یاره‌ی زور باش)، و چوار
شت مایه‌ی خه‌م و په‌ژاره‌یه: دروسنی خراپ، و ژنی خراپ،
و خانووی ته‌سک،، و سواربووی خراپی ماندووکه‌ر.

حه‌سه‌نی به‌صری (رحمه الله) ده‌فهرمویت: لوقمانی حه‌کیم
ئاموژگاری کوره‌که‌ی کرد و پی‌ی وت: (کوری خوم به‌ردم
هه‌لگرتوو و ئاسن و شتی قورسیش به‌لام هیچم نه‌دیوه قورس
ترییت له‌دروسنی خراپ)^(۷۲).

هه‌موو چاک ره‌فتار کردنیك له‌گه‌ل دروسیدا به‌ خیر و سه‌ده‌قه
ده‌نوسریت بو‌خواه‌نه‌که‌ی:

هه‌موو چاکه‌یه‌ک ئه‌گه‌ر زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌کیش بی‌ت یان دل‌خوش
کردنیك بی‌ت یان به‌ سه‌رکردنه‌وه‌یه‌ک بی‌ت به‌ خیر بو‌خواه‌نه‌که‌ی
تومار ده‌کریت وه‌ک پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فهرمویت: ((كُلُّ معروف
صدقة... و إن من المعروف أن تلقى أخاك و وجهك إليه منبسط، وأن

---

(۷۱) انظر: (النهاية) لابن اثير (۲۷۷/۵).

(۷۲) انظر: ابن ابي شيبة (۱۶۱۴۳)، والبيهقي (الشعب) (۹۵۵۵)، والمرزبي في (كتاب البر والصلة) (۲۲۵) وقال محققه: اسناده حسن لغيره.

تَصْبَ مِنْ دَلُوكِ فِي إِئَاءِ جَارِكَ^(٧٣) واته: هه موو چا که یه که به خیر
 دنوسریت وه له چا که کردن ئه وه یه که به پرویه کی گه شه وه
 بگهیت به براهت، یا خود له ناوی سه تله کهت بکه یته ناوی سه تلی
 دراوسی کهت، وه ئه گهر ئه و دراوسی یه دهوله مند بیته یان هه ژار
 هه به خیر و سه دهقه بو خاوه نه که ی دنوسریت، وه
 پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فهرمویت:

((كُلُّ مَعْرُوفٍ صَنَعْتَهُ إِلَى غَنِيٍّ أَوْ فَقِيرٍ فَهُوَ صَدَقَةٌ))^(٧٤) واته: (هه موو
 چا که کردنی که به خیر و سه دهقه دنوسریت ئه گهر له گهل
 دهوله مند دا ئه نجامت دابیته یان له گهل هه ژاردا).

وه له فهرمووده یه کی تر دا ده فهرمویت: ((...أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ
 عَزَّ وَجَلَّ سُرُورٌ تُدْخِلُهُ عَلَى مُسْلِمٍ: تَكْشِفُ عَنْهُ كُرْبَةً أَوْ تَقْضِي عَنْهُ دَيْنًا وَ
 تَطْرُدُ عَنْهُ جُوعًا))^(٧٥).

^(٧٣) اخراجه: أحمد (٣ / ٣٦٠)، و الترمذي (١٩٧٠)، و حسنه الشيخ الالباني في (صحيح الجامع) (٤٥٥٧).

^(٧٤) اخراجه: الطبراني في (الوسط) و الكبير (٦٢/٣)، و ابو نعيم في (الحلية) (٤٩/٣)، و صححه الشيخ الالباني رحمه الله في (الصحيحه) (٢٠٤٠)، و (صحيح الجامع) (٤٥٥٨).

^(٧٥) اخراجه الاصفهاني في (الترغيب) (١١٣٥)، و ابن ابي الدنيا في (قضاء الحوائج) (ص: ٤٥)، و حسنه الشيخ الالباني في (صحيح الترغيب) (٢٦٢٣)، و الصحيحه (٩٠٦)، و (صحيح الجامع) (١٧٦).

واته: (خوشه‌ویست ترینی کاره‌کان لای خوای گه‌وره: خوشی یه‌که که ده‌یکه‌یته دلّی موسولمانیکه‌وه، نار‌ه‌حه‌تیه‌کی به‌سه‌ره‌وه لاده‌به‌یت یان قه‌رزیک‌ی بو ده‌ده‌یته‌وه یان برسیتیه‌کی لّی ده‌ره‌وینیتیه‌وه).

٦) شایه‌تی دروسن بو دروسن‌که‌ی خووی لای خوای گه‌وره وه‌رده‌گیریت: عه‌بدو‌لای کور‌ی مه‌سعود (رضی‌الله‌عنه) ده‌فه‌رمویت: پیاویک به پیغه‌مبه‌ری (رضی‌الله‌عنه) وت: من چون بزائم که چاکه کارم یان خراپه کارم؟ پیغه‌مبه‌ریش (رضی‌الله‌عنه) فه‌رموی: ((إِذَا سَمِعْتَ جِرَانَكَ يَقُولُونَ: أَنْ قَدْ أَحْسَنْتَ، فَقَدْ أَحْسَنْتَ، وَإِذَا سَمِعْتَهُمْ يَقُولُونَ (إِنَّكَ) قَدْ أَسَأْتَ، فَقَدْ أَسَأْتَ)) (٧٦). واته: (ئه‌گه‌ر گویت لّی بوو دروسیکانت ده‌یان وت: تو چاکه‌ت کردوو و چاکه کاریت، ئه‌وا تو چاکه کاریت، وه ئه‌گه‌ر گویت لّی بوو ده‌یان وت: تو خراپه‌ت کردوو و خراپه‌کاریت، ئه‌وه تو خراپه کاریت).

وه هه‌روه‌ها ئه‌نه‌سی کور‌ی مالیک (رضی‌الله‌عنه) ده‌گیریتیه‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی‌الله‌عنه) فه‌رمویه‌تی: ((مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ فَيَشْهَدُ لَهُ أَرْبَعَةٌ

(٧٦) اخرجه: ابن ماجه (٤٢٢٢ - ٤٢٢٣)، و صححه الشيخ الالباني في (صحيح ابن ماجه) (٣٤٠١ - ٣٤٠٢)، و (الصحيحه) (١٣٢٧)، و المشكاة (٤٩٨٨).

من أهل آيات جيرانه الأذنين أنهم لا يعلمون منه إلا خيراً، إلا قال الله تبارك و تعالی: قد قبلت قولكم أو قال بشهادتكم و غفرت له ما لا تعلمون))^(٧٧) واته: (هه‌ر موسولمانیک بمریت و چوار له دراوسن نزیکه‌کانی شایه‌تی بو بدن که نه‌وان ته‌نها چاکه‌کردن نه‌بی‌ت نه‌یان زانیوه واته: ته‌نها چاکه‌کردنیان لی بینیوه و هیچ شتیکی خراپیان لی نه‌دیوه) نه‌و جار خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: وته و شایه‌تی‌ه‌کانی نیوه‌م بو نه‌و پی‌اوه وه‌رگرت و له‌و گونا‌هانه‌شی خوش بووم که نه‌جامی داوه و نیوه پی‌تان نه‌زانیوه)، که‌وابوو هه‌ر که‌سیک دراوسیه‌کی چاکی شایه‌تی باشی بو بدات نه‌وا بو‌ی قبول ده‌کریت چونکه باوه‌پداران شایه‌تی ده‌رانی خوی گه‌وره‌ن له زه‌ویدا و هه‌ر که‌سیک نه‌وان شایه‌تی چاکی بو بدن به‌هه‌شتی بو مسوگه‌ر ده‌بی‌ت، به‌لام ده‌بی‌ت بزانی شایه‌تی دراوسنی خراپ کارو تاوانبار دژ به‌باوه‌پدار وه‌رناگیریت^(٧٨). وه‌کو خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿... وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ (النساء: ١٤١) و ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ (التوبة: ٧١).

(٧٧) اخ‌رجه: الحاکم (١٣٤٨)، و ابن حبان (٣٠٢٦) و قال محققه صحیح، و صححه الشیخ الالبانی فی احکام الجنائز (ص: ٦١).

(٧٨) أنظر حول المسألة: (فتح الباری) (٢٣/٣).

هروهها پیغمبهری خوا (ﷺ) ده فہرمویت: ((من اثیتم علیہ خیراً وجبت له الجنة، و من اثیتم علیہ شراً وجبت له النار) [الملائكة شهداء الله في السماء، و المؤمنون شهداء الله في الارض])^(۷۹) واتہ: (ہر کہ سیئہ نیوہ شایہ تی باشی بو بدن بہہشتی بو مسوگہر بووہ وہ ہر کہ سیئہ نیوہ شایہ تی خراپی بو بدن دوڑہخی بو مسوگہر بووہ)، فریشتہکان شایہ تی دہرانی خوی گہورہن له ناسمان و، باوہرداران شایہ تی دہرانی خوی گہورہن له زہوی دا).

ئہ بو زوہیری سہقہ فی (ﷺ) ده فہرمویت: جاریکیان پیغمبهری خوا (ﷺ) وتاری بو داین و فہرموی: ((یوشک أن تعرفوا اهل الجنة من اهل النار)) واتہ: نزیکہ خہلکانی بہہشتی بناسنہوہ و جیایان بکہنہوہ له خہلکانی دوڑہخی وتیان: بہچی ئہوہ دناسینہوہ ئہی پیغمبهری خوا (ﷺ)؟ پیغمبهریش (ﷺ) فہرموی: ((بالثناء الحسن والثناء السیئ انتم شهداء الله بضعکم علی بعض))^(۸۰) واتہ: (بہباس کردنی چاکہ و بہباس کردنی خراپہ نیوہ شایہ تی دہرانی خوی

---

(۷۹) اخرجہ: البخاری (۳۶۷)، و مسلم (۹۴۹)، و النسائي (۲۷۳/۱)، و احمد (۱۷۹/۳)، و الترمذي

(۱۰۵۸)، و ابن ماجه (۱۴۹۲)، و انظر (احکام الجنائز) (ص: ۶۰) للشيخ الالباني.

(۸۰) اخرجہ: ابن ماجه (۴۲۲۱)، و حسنہ الشيخ الالباني في (صحيح ابن ماجه) (۳۴۰۰).

گه ورهن هه نديکتان له سهه هه نديکتان). (واته: شايه تي باوه پداران له ناو خوياندا بو يه کتري وهرده گيرى و قبول ده بئيت).
٧) چاک رفتهار کردن له گهل دراوسيدا به ههشت بو خاوه نه کهى مسوگهر ده کات:

پيغه مبهري خوا (ﷺ) مزدهى به هه شتى داوه به و که سهى که نازارى دراوسيدا کهى نه دات نه گهر چى عيباده تيشى کهم بئيت، نه بو هورده يره (ﷺ) ده فهرمويت: (قال رجل يارسول الله ان فلانة يذکر من قلة صيامها وصلاتها وانها تتصدق بالاثوار من الاقط ولا تؤذي جيرانها قال [هي في الجنة])^(٨١) واته: پياويک وتى: نهى پيغه مبهري خوا (ﷺ) فلان نافرته کهم نويژ و پوزووه و پارچهى کهم کهم له په نير ده کات به خير به لام نازارى دراوسيدانى نادات پيغه مبهري (ﷺ) فهرموى: ((نه و نافرته له به هه شتدايه)).

زيانه کانى خراپ رفتهار کردن له گهل دراوسيدا

١- خراپ رفتهار کردن له گهل دراوسيدا سه رپيچى کردنى فهرمانه کانى خوا و پيغه مبهريه (ﷺ):

---

(٨١) اخرجه: احمد (٤٤/٢)، والبخاري في (الادب المفرد) (١٢٠)، والبيزار (١٩٠٢)، وابن حبان (٥٧٦٤)، والحاكم (١٦٦/٤)، وصححه الشيخ الالباني في (صحيح الزغيب) (٢٥٦٠)، وصحيح (الادب المفرد) (٨٨)، و(الصحيحه) (١٩٠).

خوای گهوره سنوری هه موو هه لسوکهوت و مامه له یه کی بو
 دیاری کردووین هه ر که سیک ئه و سنوره ببه زینیت ئه وه مافی خوا
 و پیغه مبهری (ﷺ) پیشیل کردوه، خوای گهوره ده فره مویت:
 ﴿..... تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْدُوها وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾
 (البقرة: ۲۲۹) واته: (ئه وه سنوره کانه که خوا بو ی دیاری کردوون
 مه ی به زین و ئی ی دهرمه چن وه هه ر که سیک وا بکات ئه وه له
 سته م کاره کانه)، هه روه ها ده فره مویت: ﴿وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ
 وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ
 مُهِينٌ﴾ (النساء: ۱۴). واته: (هه ر که سیک سه ریچی خوا و
 پیغه مبه ر بکات و سنوره کانی خوا ببه زینیت خوای گهوره
 ده یخاته ناو ناگری دوزه خه وه به هه تا هه تایی تیایدا ده مینیت هه
 و سزایه کی سه ر شوپ کهری ده دریت).
 پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فره مویت: ((لا قليل من اذى الجار))^(۸۲)
 واته: (که مترین نازاردانی دراوسی دروست نیه)، وه پیویسته له

(۸۲) اخراجه: ابن ابی شیبه (۲۵۴/۱۴)، و الطبرانی (الکبیر) (۲۳/ ۲۵۸)، و قال الهیثمی فی (المجموع)
 (۱۳۵۶۹): رواه الطبرانی و رجاله ثقات، وحسنه الشیخ علی الحلبي فی (رسالة حقوق الجار)
 (ص: ۲۵).

سه‌ر موسولمانیش ئەم فه‌رمانه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پیشیل
نه‌کات چونکه تووشی سزای سه‌خت دیت خوی گه‌وره
ده‌فه‌رمویت:

﴿..... فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (النور: ۶۳) واته: (با وریابن و باش ئاگایان له‌خویان
بی‌ت ئەو که‌سانه‌ی سه‌رپیچی فه‌رمانی پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌کن که
تووشی لادان له‌ئاین دین و تووشی سزایه‌کی پر ئازار ده‌بن).

۲) ئازاردانی دراوسی و خراپ ره‌فتار کردن له‌گه‌ئیدا نیشانه‌ی
کالبوونه‌وه‌ی باوه‌ره:

پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رمویت: ((من كان يؤمن بالله واليوم الآخر
فلا يؤذ جاره))^(۸۳) واته: (هه‌رکه‌سیک باوه‌ری ته‌واوی هه‌یه به‌پوژی
کو‌تایی با نازاری دراوسی‌که‌ی نه‌دات). که‌وابوو هه‌رکه‌سیک که‌م و
کو‌ری له‌باوه‌ریدا هه‌بی‌ت ئەم کاره‌ناپه‌سه‌نده‌ئه‌نجام ده‌دات و
ره‌فتاری خراپ ده‌بی‌ت له‌گه‌ل دراوسی‌کانیدا، ئەم پاستی یه
پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌سی فه‌رموده‌دا دو‌ویاتی کردو‌ته‌وه:

(۸۳) اخرجہ: البخاری (۶۴۷۵)، ومسلم (۴۷، ۷۴).

١- پیغهمبهری خوا (ﷺ) ده فهرمویت: ((والله لا يؤمن والله لا يؤمن
والله لا يؤمن)) قيل: يا رسول الله لقد خاب وخسر من هو؟ قال: ((من
لا يؤمن جاره بوائقه))^(٨٤) واته: (سویند به خوا باوهر ناهینئ
واته: باوهری نیه) ئەم سویندهی سئ جار دوویات کرده وه ئنجا
پئی وترا: به راستی سهرشۆرو رسوا ده بیئت ئەو كه سه كه یه؟
پیغهمبهریش (ﷺ) فهرمووی: ((ئەو كه سهی در اوسئ كهی متمانهی
پئنه كات و له خراپه ی بترسیئت)).

٢- پیغهمبهر (ﷺ) ده فهرمویت: ((ما آمن بي من بات شعبان و جاره
جائع الى جنبه وهو يعلم به))^(٨٥) واته: (باوهری به پیغهمبهری من
نه هیناوه ئەو كه سهی كه تیبریئت و در اوسئ كهی برسی بیئت
له په نایدا و پئی بزانیئت). وه ههروهها ده فهرمویت: ((ليس المؤمن

---

^(٨٤) اخراجه: البخاري (٦٠١٦)، ومسلم (٤٦)، قال الحلبي في (شعب الایمان) (ص: ٢٦٩): (لان الجوار
سبب الامن، فاذا اخاف الجار الجار كان كمن امنه رجل فعدى عليه فقتله فيكون قد جارى في الحسنه
بالسنة وذلك ملوم في الطباع ومذموم في الشرائع).

^(٨٥) اخراجه: الطبراني (الكبير) (٧٥١)، والبخاري (١١٩)، وحسن اسناده كل من الهيثمي في (المجمع)
(١٣٥٥٤)، والحافظ المنذري في (الترغيب) (٣٧٧٢)، وقال الشيخ الالباني في صحيح (الترغيب
والتهيب) (٢٥٦١) صحيح لغيره.

الذي يشبع وجاره جائع الى جنبه وهو يعلم^(۸۶). واته: (باوه پردار نیه ئەو که سهی که خوی تیرییت و دراوسن کهی له په نایدا برسیییت و پیی بزانییت).

۳- پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فەرمویت: ((والذي نفسي بيده لا يؤمن عبدٌ حتى يُحبَّ لجاره أو قالَ لآخيه ما يُحبُّ لنفسه))^(۸۷).
واته: (سویند به وهی که گیانی منی به دهسته بهنده به باوه پردار نازمیردییت تا ئەوهی بو خوی پیی خوشه بو دراوسن که شی پیی خوش بییت).

۳ نازاردانی دراوسن له پیزی تاوانه گه وره کانه :

ئەم کاره ناپه سهنده له بهر ئەو هه موو هه پشه توندو تیزانهی که له دوو توئی قورتان و سوننه تدا هاتوو، وه له بهر ئەو هه موو زیانه گه ورانهی که دهیگه یه نییت به تانک و کۆمه لگه، وه له بهر ئەوهی که (لعنة) واته: نه فرهت له سهه ر ئەم کاره هاتوو و هه رکاریک نه فرهتی

---

(۸۶) اخرجه: البخاري في (الادب المفرد) (۱۱۳)، وصححه الشيخ الالباني في صحيح (الادب المفرد)

(۸۲)، و(الصحيحه) (۱۴۹).

(۸۷) اخرجه: مسلم (۷۲، ۴۵).

له‌سه‌ر هاتبیت به تاوانی گه‌وره ده‌ژمیردریٔ (۸۸) وه بۆ زیاتر ئاشنا بوون له گه‌وره‌یی ئه‌م تاوانه‌ بپروانه‌ پروون کردنه‌وه‌کانی ئه‌بین وحه‌جهر و سه‌نعانی و محمدی کورپی عبدولوه‌هاب (۸۹).

٤ نازار دانی دروسن ده‌بیته‌ هوی له‌ناو چوون:

هاوه‌لی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) که ناوی شه‌وبانه (ﷺ) ده‌فه‌رمویٔ: ((مامن جار یظلم جارهُ ویقه‌رهُ حتی یحمِلهُ علی أن یخرُج من منزله الا هلك)) (۹۰) واته: (هه‌ر دروسن‌یه‌ک زور و سته‌م له‌دراسن‌که‌ی بکات تاناچاری بکات له‌ ماله‌که‌ی ده‌ریچیت فه‌وه‌ خوی تیا ده‌چیت)، ئه‌لقاسم (ﷺ) ده‌یگی‌ریته‌وه‌ و ده‌فه‌رمویٔ: (أَنَّ ابابکر مرَّ بعبد الرحمن بن ابي بکر وهو یماظ (ای: یخاصمُ اشَدَّ المخاصمة) جاراً لَهُ فقال له: لا تُماظِ جارک فإِن هذا یبقی ویذهبُ الناس)) (۹۱) واته: جاریکیان ئه‌بو به‌کر تیپه‌ری به‌لای عه‌بدولپرهمانی کورپی دا

(۸۸) انظر: (الجواب الکافی) لابن القیم الجوزیه (ص: ۱۵۶).

(۸۹) انظر: (فتح الباری) (۱۰/۵۴۲)، و(سبل السلام) (۴/۲۱۸)، و(الکبائر) محمد بن عبد الوهاب (ص: ۸۸).

(۹۰) اخرجہ: البخاری فی (الادب المفرد) (۱۲۷)، و(صحیح اسنادہ الشیخ الالبانی فی (صحیح الادب المفرد) برقم (۹۴).

(۹۱) اخرجہ: ابن مبارک فی (الزهد) (۶۵) وقال محققه: اسنادہ حسن.

وبینی زۆر به توندی دهمه قالییه تی له گه لّ دراوسی کهیدا ئه ویش
 پی ی وت: دهمه قاله مه که له گه لّ دراوسی که تدا چونکه ئهم کاره
 خراپه لای خوای گه وره ده مینیت و خه لکان نامینن و ده پۆن.
 ئه گه ر هاتوو دراوسی زۆر خراپیش بوو تا گه یشتته ئه وهی که دزی
 لیت کرد ئه و کاتهش نابیت قسه ی ناشرین و غه یبهت و گومانی
 خراپ و زیاده په وی بکهیت به رانه بهر ئه و دراوسی یهت، وه کو
 عه بدولای کوپی مه سعود ﷺ ده فه رمویت: ((مايزال المسروق منه
 يتظنى حتى يصيرَ اعظمَ من السارق))^(۹۲) واته: (به رده وام خاوه ن مال
 که شتی ئی دزراوه گومانی خراپ به دزه که ده بات هه تا وای ئی دیت
 له دزه که گه وره ترو و خراپ تر ده بییت (واته: تاوانی له تاوانی
 دزه که گه وره تر ده بییت لای خوای گه وره). ئه گه ر ئیمه به م جوړه
 په فتار نه کهین به راستی ئهم کاره ده بیته هو ی تیکدانی په یوه ندی
 نیوان خه لکی و بلا بوونه وهی بی متمانه ی و ناشرین کردنی
 هه مووان، وه که نه سابه ی بکری ﷺ ده فه رمویت: " آفة المروءة جيران
 السوء: إن رأوا حسناً دفنوه، وإن رأوا سيئاً أذاعوه"^(۹۳) واته: (له ناو

(۹۲) اخرجہ: البخاري في (الادب المفرد) (۱۲۸۹)، و صحح اسنادہ الشيخ الالباني في (صحيح الادب
 المفرد) برقم (۹۷۴).

(۹۳) انظر: (جامع بيان العلم و فضله) لابن عبد البر برقم (۷۰۲) وقال محققه: اسنادہ لا بأس به.

چوونی پیاوہتی و چاکه له پریگهی دراوسنی خراپه وهیه کاتیك چاکه یهک دهبینن له دراوسیکیه یان بلاوی ناکه نه وه به لام نه گهر خراپه یهکیان لی بینی بلاوی دهکهنه وه و ناوی دهزپینن).

۵) نازاردانی دراوسنی ده بیته هوی بهر کهوتنی نه فرهتی خوا و پاشان نه فرهتی خه لکان:

نه فرهتی خوی گه وره تووشی نه و که سانه ده بیته که زور خراپن له گهل دراوسنی کانیاندا، نه بو هورهیره (ﷺ) ده فره مویت: جاریك پیاویك هاته لای پیغه مبهر (ﷺ) گلهی و گازندهی له دراوسنی کهی ده کرد، پیغه مبه ریش (ﷺ) پیی فره موو: برو نازامگره - دوو جار یان سی جار بهو جوړه کابرا هات و پیغه مبه ریش (ﷺ) هه مان وه لامی دایه وه - ئینجا پیی فره موو: ((أذهب فاطرح متاعك في الطريق)) واته: (برو کهل و په لی ناو ماله کهت فری بدهره سهر ریگاکه) نه ویش چوو کهل و په لی ناو ماله کهی فری دایه سهر ریگاکه، ئینجا خه لکی لی کوبوونه وه و پرسیاریان لی کرد وتیان نه وه چی یه؟ بو وا ده کهیت، نه ویش وتی: دراوسییه کهم نازارم ده دات و منیش باسم کرد لای پیغه مبهر (ﷺ) نه ویش فره مووی: برو کهل و په له کانت فری دهره سهر ریگاکه، خه لکانیش ده یان وت: نه فره تی خوی لی بیته،

خوایه نه فرهتی ئی بکهیت و پيسوای بکهیت وای ئی بکهیت و هه ندیکیان دو عایان ئی ده کرد، بهم جوړه هه ر که سیک بهوی دا تیپه پ بووایه نه فرهتی ئی ده کرد، تا ئه و دراوسی خراپه هاته لای پیغه مبهه ر (ﷺ) وتی: ئه ی پیغه مبهه ری خوا ئای خه لکان چیم پی ده گه یه نن و ده لئین؟ پیغه مبهه ریش (ﷺ) فهرمووی: چیت پی ده گه یه نن؟ وتی ئه وان نه فره تم ئی ده که ن، پیغه مبهه ریش (ﷺ) فهرمووی: ((إن لعنة الله فوق لعنتهم — و فی روایه — [قد لعنك الله قبل الناس]) واته: (نه فره تی خوا له سه ر نه فره تی ئه وان ه وه یه، خوا نه فره تی ئی کردوویت پیش خه لکان)، دراوسی خراپه که ش وتی: ئیتر من واز له و کاره ده هیتم و نا که پیمه وه سه ری، ئینجا گه رایه وه بو لای دراوسی که ی و پی ئی وت: که ل و په له کانت له گه ل خو ت بگه پینه ره وه بو خانوه که ت سویند به خوا من لیږه به دوا وه هه رگیز نازارت ناده م، بگه پیره وه ئیتر هیچ شتیک له من نابینیت که پی ت ناخوش بی ت، پاشان ئه و پی او ه ی که گله ی و گازنده که ی کرد بوولای پیغه مبهه ر (ﷺ) هات و پیغه مبهه ر (ﷺ) پی ئی فهرموو: که ل و په له که ت هه لگه ره وه نا ره که تیت ئی دو ورکه و ته وه، ئه م به سه ره اته ئیما می بوخاری له (الادب المفرد) و ابی داود و ئیبن حیبان و حاکم و طه به رانی و به زار ریوایه تیان کردو وه

وبه كۆكردنه وهی هه موو پیاویه ته كان و پیکه خستنی هه موو به شه كانی باسه كه ئاماده كراوه بۆ ئه وهی به وردی له پروداوه كه بگهین^(۹۴).

۶ نازاردان و ههر جوړه ده ست در یژییه ك دژ به دراوسنی ده به رام بهر نه سه ر خاوه نه كه ی تۆمار ده كریت:

میقدادی كوری ئه سوهد (ﷺ) ده فه رمویت: ((سأل رسول الله ﷺ أصحابه عن الزنى قال: [ماتقولون في الزنا]؟ قالوا حرام حرمه الله ورسوله، فهو حرام الى يوم القيامة قال: فقال رسول الله ﷺ)) ((لأن يزني الرجلُ بعشرِ نَسوةٍ، ايسر عليه من ان يزنيَ بامراةٍ جاره)) [وسألهم عن السرقة] قال ((ماتقولون في السرقة))؟ قالوا: حرمها الله ورسوله فهي حرامٌ قال: ((لأن يسرق الرجل من عشرة ابياتٍ ايسر عليه من أن يسرق من

---

(۹۴) اخرجه: البخاري في (الادب المفرد) (۱۲۴-۱۲۵)، وابي داود (۵۱۵۳)، والبخاري (۱۹۰۳)، والطبراني (الكبير) (۳۷۶۵)، وابن حبان (۵۲۰) وقال محققه اسناده قوي، والحاكم (۱۶۶/۴) وصححه ووافقه الذهبي، وقال المنذري في (الترغيب والترهيب) (۳۷۶۵): رواه الطبراني والبخاري باسناد حسن، وصححه الشيخ الالباني في (صحيح الادب المفرد) (۹۲-۹۳)، و(صحيح ابي داود) (۴۲۹۲)، و(صحيح الترغيب والترهيب) (۲۵۵۸-۲۵۵۹).

[بیت [جاره]]^(۹۵) واته: (پیغه مبهری خوا ﷺ) پرسبیاری له هاوه له کانی کرد و فهرمووی: چی ده لئین سه بارهت به زینا (واته: داوین پیسی)؟ وتیان: حه رامه خوا و پیغه مبهره کهی ﷺ حه رامیان کردووه و ههتا پرۆژی کووتایی حه رامه، ئینجا پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: (ئه گهر پیاویک زینا بکات له گه ل ده ئافره تدا ئاسان تره له وهی که زینا بکات له گه ل ئافره تی دراوسن کهیدا، ئینجا پرسبیاری ئی کردن سه بارهت به دزی ئه وان وتیان: حه رامه خوداو پیغه مبهره کهی حه رامیان کردووه، پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ئه گهر پیاویک دزی له ده مال بکات ئاسان تره له وهی دزی له مالی دراوسن کهی بکات).

ئین و مه سعود ﷺ پرسبیاری له پیغه مبهر ﷺ کرد وتی: ((يارسول الله: اي الذنب اعظم؟ قال ان تجعل الله نداً وهو خلقك؟ قلت ثم أي؟ قال: ان تقتل ولدك مخافة ان يطعم معك، قال: قلت ثم أي؟ قال ان ترائني بجليلة جارك))^(۹۶) واته: (ئهی پیغه مبهری خوا ﷺ)

^(۹۵) اخرجه: البخاري في (الادب المفرد) (۱۰۳)، و احمد (۸/۶)، والطبراني (الکبير) (۲۱۰/۲۰)، وصححه الشيخ الالباني في (صحيح الزغيب والزهب) (۲۵۴۹)، و (الصحيحه) (۶۵)، و صحيح (الادب المفرد) (۷۶).

^(۹۶) اخرجه: البخاري (۴۴۷۷)، و مسلم (۸۶)، و ابو يعلى (۵۰۹۸)، و ابو داود (۳۳۱۰)، و الترمذي (۳۱۸۱).

گه وره ترين تاوان چي يه؟؟ فهرمووی: نهويه كه له گهل نهو خوايهی كه دروستی كردوويت شهريك و هاوتايهك بريار بدهيت. وتم نهی دواي نهو؟ فهرمووی: نهويه كه منداله كهت بكوژيت له ترسي نهوهی نانت له گهل بخوا. وتم: نهی دواي نهو؟ فهرمووی: نهويه كه زينا له گهل ژنی دراوسن كه تدا بكهيت).

ئيبن قهيم (رحمه الله) ده فهرمويت: (گه وره ترين جوړی زينا و داوين پيسي داوين پيسي كردنه له گهل ژنی دراوسن دا چونكه زينا كردن له گهل سهه ئافره تدا كه ميړديان نه بيت ئاسان تره لای خواي گوره له وهی كه داوين پيسي بكریت له گهل ژنی دراوسن دا)^(۹۷).

۷) ئازاردانی دراوسن هوکاره بو نه چوونه ناو به ههشت:

نههسی کوړی مالیک (ﷺ) دهیگيریتته وه له پیغه مبه ره وه (ﷺ) كه فهرموويه تی: ((...والذي نفسي بيده لا يدخل الجنة عبد لا يأمن جاره بوائقه))^(۹۸) واته: (سویند به وهی كه گیانی منی به دهسته

^(۹۷) انظر: (الجواب الكافي) (ص: ۱۳۱-۱۳۲).

^(۹۸) اخرجه: احمد (۱۵۴/۳)، والحاكم (۵۱۱/۱) وصححه علی شرط مسلم ووافقه الذهبي، وابو يعلى (۴۱۸۷)، وابن حبان (۵۱۰) وقال محققه اسناده صحيح علی شرط مسلم، وصححه الشيخ الالباني في (الصحيحه) (۵۴۹)، و(صحيح التزغيب والتزهيب) (۲۵۵).

ناچینه بهه شته وه بهنده یه ک دراوسی که ی متمانه ی پی نه کات وله خراپه ی نه و خوی بیاریزیت).

٨ نازاردانی دراوسی هوکاره بویه خه پی گرتنی دراوسی که ی له قیامه تدا:

عه بدوللای کورپی عومر (ﷺ) ده فهرمویت: زه مانیکمان به سه ر برد هر یه که له ئیمه برا موسولمانه که ی خوی به شایسته تر ده زانی له و دینارو دره مه ی که خوی هه یبوو، به لام ئیستا دینارو دره م لای هر یه که له ئیمه خوشه ویستره له برا موسولمانه که ی، وه من گویم لی بوو که پیغه مبه ر (ﷺ) ده یفه رموو: ((کم من جار متعلق بجاره یوم القیامة یقول [یارب سل هذا لِمَ أَعْلَقَ عني بابه ومنعني فضله - وفي رواية: فمنع معروفه])^(٩٩) واته: (چهنده ها دراوسی یه خه ی دراوسی که ی خوی گرتوو له قیامه تدا و ده لیت: نه ی خوایه پرسیار له مه بکه بوچی ده رگا که ی داده خست به پوومدا، وچا که کانی له من قه دهغه ده کرد).

---

^(٩٩) اخراجه: البخاري في (الادب المفرد) (١١١)، وابن ابي الدنيا (مكارم الاخلاق) (٣٤٥)، والاصبهاني في (الترغيب) (ص: ٢٢٣)، والمروزي في (البر والصلة) (٢٥١) وقال محققه اسناده حسن، وحسنه الشيخ الالباني في (صحيح الادب المفرد) (٨١)، و(الصحيحه) (٢٦٤٦).

ئهم کاره ئه وهنده گه ورهیه لای خوای گه وره به پرا دیه که
هه موو مشت و مپه کان له سه ر شتانی تری دونیا له دوای مشت
مپو یه خه پی گرتنی دراوسی دیت له پوژی لی پرسینه وه دا.
پیغه مبه ر (ﷺ) ده فره مویت: ((أول خصمین یوم القیامة
جاران))^(١٠٠) واته: (یه کهم ده مه قاله له قیامه تا ده بییت
ده مه قالدن و یه خه پی گرتنه له نیوان دوو دراوسی دا).

٩) کوشتن و نازاردانی دراوسی نیشانه یه که له نیشانه کانی ناخر زه مان:

له ناخر زه ماندا که شیرازه ی هه موو شتیک تیک ده چیت
و دینداری له لای خه لکان زور لاواز ده بییت به وینه یه که تاکه
په یوه ندیه کیان به ئیسلامه وه شایه تومان ده بییت، ئاله و کاته دا
بی دینی و باوه ر لاوازی واده کات له هه ندی دراوسی که ده ستی
بچیته خوین و ناموسی دراوسی که یه وه و کارامه بییت له جو ره کانی
نازاردانی دراوسی که ی. پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده فره مویت: ((لاتقوم
الساعة حتی یقتل الرجلُ جاره وأخاه وأباه))^(١٠١) واته: (پوژی کو تایی

^(١٠٠) اخرجه: احمد (١٥١/٤)، وحسنه الشیخ الالبانی فی (صحیح الترغیب والترهیب) (٢٥٥٧).

^(١٠١) اخرجه: البخاری فی (الادب المفرد) (١١٨)، وحسنه الشیخ الالبانی فی (صحیح الادب
المفرد) (٨٧)، و (الصحیحة) (٣١٨٥).

نایه‌ته پی‌ش تاوای ئی دیت پیاو دروسی‌که‌ی و براو باوکی خوی ده‌کوژیت. وه له‌فه‌رموده‌یه‌کی تردا پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌فه‌رمویت: ((لاتقوم الساعة حتى يظهر الفحشُ و التفاحشُ و قطیعةُ الرحم و سوء المجاورة...))^(۱۰۲). واته: (پۆژی کۆتایی نایه‌ته پی‌ش تا خراپه و خراپه‌کاریه‌کان به‌ناشکرا ئه‌نجام ده‌درین و په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی ده‌چریت و که‌س له‌گه‌ل دروسی‌که‌یدا باش نا‌بیت.

۱۰ نازاردانی دروسی هۆکاره بو‌چوونه ناو دۆزه‌خ:

ئه‌بو هوریه‌ره (ﷺ) ده‌فه‌رمویت: " قال رجل: یارسول الله ان فلانة [تصوم بالنهار وتقوم اللیل]، یذکر من کثر صلاتها وصیامها غیر أنها تؤدی جیرانها بلسانها، قال: ((هي في النار))"^(۱۰۳) واته: (پیاویک وتی: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فلان ئافره‌ت به‌پۆژ به‌پۆژووه به‌شه‌و شه‌ونویژده‌کات، باسی زۆر نویژکردنی و خیرکردنی و پۆژووگرتنی ده‌کریت به‌لام نازاری دروسی‌کانی ده‌دات به‌زمانی؟ پی‌غه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی: ((ئه‌وه له‌دۆزه‌خدايه)).

^(۱۰۲) أخرجه: الحاكم (۷۰/۱)، وأحمد (المسند) (۶۵۱۴) وقال محققه الشيخ الأرنؤوط: صحيح لغيره.
^(۱۰۳) أخرجه: احمد (۴۴/۲)، والبخاري في (الادب المفرد) (۱۱۹)، وابن حبان (۵۷۶۴)، والحاكم (۱۶۶/۴)، وصححه الشيخ الالباني في (صحيح الادب المفرد) (۸۸)، و(صحيح الترغيب) (۲۵۶۰)، و(الصحيحه) (۱۹۰).

١١ نازاردانی دروسن هۆكاره بۆ سرینه وهی چاكه كان:
پیغه مبهەر (ﷺ) ده فهرمویت: ((... إن إذي الجار يحوا الحسنات كما
تمحو الشمس الجليلد))^(١٠٤). واته: نازاردانی دروسن چاكه كان له ناو
دهبات وهك چۆن پوژ سههۆل له ناو دهبات).

په ناگرتن به خوا له دروسن خراب له ناو گۆردا
دیاره بوونی دروسن چاك له ژبانی دونیادا بۆ موسولمان
كهلكی ههیه له هه موو پرویه كه وه، وهكو موحه مه دی كورپی
مونكه دیر (رحمه الله) كه (تابیعیه) ده فهرمویت:
(إِنَّ اللَّهَ يُصَلِّحُ بِصَلَاةِ الْعَبْدِ وَلَدَهُ، وَوَلَدُ وَلَدِهِ، وَيَحْفَظُهُ فِي دَوِيرَتِهِ
وَالدَوِيرَاتِ الَّتِي حَوْلَهُ مَا دَامَ فِيهِمْ)^(١٠٥) واته: (خوای گه وره به هوی
چاكی بهنده وه كوربه كهی وه كورپی كوربه كهی چاك دهكات، وه

---

^(١٠٤) أخرجه: الخلمي (الفوائد) (٧٣/١) وحسنه الشيخ الألباني في (الصحيحه) (٢٩٩٨).
^(١٠٥) أخرجه: ابن أبي شيبة في (المصنف) (٥٥٧/١٣)، وابو نعيم في (الحلية) (١٤٨/٣)، وابن المبارك في
(الزهد) (٣١٤) وقال محققه: سنده صحيح.

دهیپاریزیت له خانووه که ی داوا له خانووه کانی چوارده وریدا ههتا
ئهو له ناویاندا بیئت).

وههروهها خهیشه مهی کوری عه بدولپرهمان (رحمه الله) که
(تابعیه) ده فهرمویت: (إِنَّ اللَّهَ لَيَطْرُدُ بِالرَّجُلِ الشَّيْطَانَ مِنَ الْآذَانِ) (١٠٦)
واته: (خوای گه وره به هوی پیاو چاکیکه وه شهیتان له گه ره کی
دهر دهکات و دووری دهخاته وه).

بهه جوړه دروسی چاک سوودی ههیه له دونیادا وه پی دهچیت
له ناو گوړو ژیانی به رزه خیشدا سوودی هه بیئت ئه گه نا بوچی
پیغه مبهه (ﷺ) داوامان ئی دهکات که په نا به خوا بگرین له
دروسی خراپ له گوړدا وه کو فهرموویه تی: ((اللهم إني أعوذُ بك
من جارِ السوءِ في دارالمقامِ فإن جار البادية- في رواية- [جار
الدنيا] يتحول)) (١٠٧). واته: (خوایه من په نا دهگرم به تو له دروسی
خراپ له جیگه ی مانه وه (واته: ناو گوړ) چونکه دروسی دنیا
دوور ده که ویته وه). لهه فهرمووده یدا پیغه مبهه (ﷺ) وشه ی (جار

(١٠٦) اخرجه: ابو نعیم فی (الحلیة) (١١٧/٤)، وابن المبارک فی (الزهد) (٣١٥) وقال محققه اسناده
صحیح.

(١٠٧) اخرجه: البخاری فی (الادب المفرد) (١١٧)، و النسائی (٨، ٢٧٤)، و ابن حبان (١٠٢٩)، و
حسنه السیخ الالبانی فی (صحیح الادب المفرد) (٨٦)، و (صحیح الترغیب) (٢٥٥٦)، و (صحیح
الجامع) (٢٩٠).

الدنيا) بہکار ہیئاوہ کہواتہ پیّ دہچیّت (دار المقام) دروسنی ناو گور بیّت. ہرودہا پیغہمبہر (ﷺ) داوامان لیّ دہکات کہ پہنا بہ خوا بگرین له دروسنی خراب له گوپدا وہ دہفہرمویّت: ((استعیدوا باللہ من شرّ جار المقام فإنّ جار المسافر إذا شاء أن یزایل زایل))^(۱۰۸) واتہ: پہنا بگرن بہخوا له خراپہی دروسنی جیّ مانہوہ چونکہ دروسنی پریوار نہگہر مہبہستی بیّت ئہویّ بہجیّ بہیلّیت دہتوانیّت ئہو جیگہیہ بہجیّ بہیلّیت.

وہلہ پریواہ تیکی تردا دہفہرمویّت: ((تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنْ جَارِ السُّوءِ فِي دَارِ الْمَقَامِ، فَإِنْ جَارِ الْبَادِيَةِ يَتَحَوَّلُ عَنْكَ))^(۱۰۹) واتہ: (پہنا بہخوا بگرن له دروسنی خراب له جیگہی مانہوہ، چونکہ دروسنی دہوارنشینی (واتہ: دروسنی دونیا) لیّت دوور دہکہویّتہوہ و ولات چوّل دہکات.

وہعوقبہی کوپی عامیر (ﷺ) دہفہرمویّت: پیغہمبہر (ﷺ) دہیفہرموو: ((اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ يَوْمِ السُّوءِ وَ مِنْ لَيْلَةِ السُّوءِ وَ مِنْ

---

^(۱۰۸) اخرجہ: الحاکم (۵۳۲/۱) وصححه علی شرط مسلم وواقفه الذہبی والشیخ الالبانی فی (الصحيح) (۱۴۴۳).

^(۱۰۹) اخرجہ: النسائي (۳۱۹/۲)، وصححه الشيخ الالباني في (صحيح الجامع) (۲۹۶۷).

ساعة السوء و من صاحب السوء، و من جار السوء في دار المقام))^(۱۱۰).
 واته: (خوایه من په نا به تو ده گرم له پوژی خراپ وه له شهوی
 خراپ وه له کاتی خراپ وه له هاوپی خراپ، وه له دراوسی
 خراپی ناو قهبر).

چونیه تی رهفتار کردن له گهل دراوسی خراپدا

ئیمامی زهه بی (رحمه الله) ده فهرمویت: ((ته گهر دراوسی خاوه ن
 گوناهمی گه وره بییت له دوو شت به دهر نیه، یان نه وه تا به
 په نامه کی نه و کاره خراپانه نه انجام دهدات و دهر گاکه ی له خوئی
 داده خات، نه و کات با موسولمانی دراوسی پشتی لی ههل بکات
 و گوئی نه داتی وه ته گهر توانرا به نهینی با ناموزگاری بکریت،
 وه ته گهر خراپه کاریه کانی به ناشکرا نه انجام دهدا لیی دوور
 بکه وهره وه به لی دوور که وتنه وهیه کی جوان، و به و جوړهش ته گهر
 زور کات نویژی نه ده کرد، ده بییت فه رمانی به چاکه پی بکهیت و
 پیگریت له خراپه ی جار له دوا ی جار، ته گهر وا نه بوو له پیناوی
 خوادا لیی دوور بکه وهره وه به لکو دهست به ردار بییت له و کاره
 خراپانه به هوئی لی دورکه وتنه وهت، نه مهش به بی نه وهی که گفت

---

(۱۱۰) اخرجہ: الطبرانی فی الکبیر (۱۷، ۲۹۲)، و حسنه الشیخ الالبانی فی (صحیح الجامع) (۱۲۹۹).

و گوټ یان سلاو کردنت یان دیاری پی به خشینت لی دابریبیت،
وه نهگهر بینیت زور یاخیه و دووره له خیر نهو جار پشتی لی
ههول بکه و ههول بده له دراوسییه تی دوور بکه و هره وه، وه نهگهر
دراوسییکهت خوئی یان ژنه که هی داوین پیسیان ده کرد و باکیان
نه بوو لهو کاره، نهوا بگویره وه، یان زور ههول بده که زیان به
خیزانت نهگه یه نن چونکه نهوکاره خراپه کاری یه کی زوری تیایه
و لیی دوور بکه و هره وه به هیچ جوړیک نه چیته ناو خانوه که یه وه،
و هه موو جوړه ریژ و خوشه ویستی یه کی لی قه ده غه بکه، و
داویان لی بکه به نهرمی و هه پرشه و تهماع که له دراوسییه تیت
ده ریچن و بگویره وه.

وه نهگهر دراوسییه کهت خاوهن داهینراوی (بدعه) ی گوره بوو:
نهگهر توانیت زور ههول بده تا فییری بکهیت و ببیته هوکاری
پینموی بوئی، وه نهگهر نهو کارهت پی نه انجام نه درا نهوا زور
پووی تی مه که و خوشت نهویت و هاوه لیه تی مه که و تیکه لی
مه که و بگویره وه باشتره.

وه نهگهر دراوسییکهت له گهره کدا یان له کولاندا یان له باخ دا
جووله که بوو یان گاور نهوه به چاکی په فتاری له گهل بکه وئازاری
مه ده و تیکه لیان مه که و پی مه که نه به ده میان وه و خوشت نهوین
وه له پیشدا سلاویان لی مه که و نهگهر یه که له وان سلاویان لی

کردیت له‌و وه‌لامدا بلی: له‌سه‌ر ئیوه‌ش، یان ئیواره‌تان باش یان به‌یانیتان باش ئەمه‌ش خراپ نیه‌ به‌بی ئیسراف و گه‌رمی وه‌لام دانه‌وه‌یان، چونکه‌ باوه‌پدار ده‌بیّت خو‌ به‌که‌م زان و کزولانه‌ مامه‌له‌ بکات له‌گه‌ل برایانی باوه‌پداری خویدا و سه‌ربه‌زانه‌ و به‌ عیزه‌ته‌وه‌ مامه‌له‌ بکات له‌گه‌ل کافراند‌ا له‌به‌ر ریژ و شکوی ئیسلام و به‌رز پ‌اگرتنی))^(۱۱).

---

^(۱۱) انظر: (حق الجار) لأمام الذهبي (ص: ۴۶- ۴۹) نقلاً عن (حقوق الجار) للشيخ علي حسن (ص: ۴۳).

کۆتایی

برای موسولمانم ئا ئەمه‌بوو مافه‌کانی دراوسن له فهرمووده پاسته‌کاندا وه له وته‌کانی زانایانی پیشینی ئەم ئومه‌ته که به راستی هه‌موو گوشه‌کانی ئەم باسه‌گرنگه‌یان خستۆته‌پروو، با ئی‌مه‌ش سویدیان ئی وهر‌بگرین و به‌خو‌ماندا بچینه‌وه تا بزاین په‌فتار و هه‌لسوکه‌وتمان له‌گه‌ل دراوسن‌کانماندا چۆنه؟ و ئایه له ئاستی ئەو فهرمووده و ئامۆزگاریانه‌ن و که‌لکمان ئی وهر‌گرتوون، و تویشوی باشمان له‌م پرووه‌وه بو‌ قیامه‌تمان ئاماده‌ کردوه، وه ئه‌گه‌ر تا ئیسته‌ش که‌م و کوپیمان هه‌بوو بی‌ت له‌م بو‌اره‌دا با هه‌ولئێ سهرینه‌وه‌یان بده‌ین و کاری چاکه‌ له‌ جیگه‌یاندا بنیژین، وه‌ک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌فه‌رمو‌یت: ((فِتْنَةُ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ وَجَارِهِ تَكْفُرُهَا الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالصَّدَقَةُ [وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ]))^(١١٢) الفتنة: به‌مانای تاقیکردنه‌وه‌ دیت و زور جاریش به‌ مانای تووش بوون و که‌وتنه‌ ناو کاری خراپه‌ دیت. له‌م فهرمووده‌یه‌دا ئه‌وه‌مان بو‌ دهرده‌که‌و‌یت موسولمان هه‌ر که‌م و کوپی و سته‌میکی به‌رامبه‌ر خیزانی و منداله‌کانی و دراوسن‌که‌ی کردبی‌ت به‌ نویژ و پوژو و چاکه‌کردن و فه‌رمان‌کردن به‌ چاکه‌ و

(١١٢) اخرجه: البخاري (٥٢٥، ٣٥٨٦).

پێگرتن له خراپه دهسپێتهوه و تاوانه کهی نامینیت. با ئیمهش
زۆر باش ئاگاداری ئهم کاره چاکانه بین که دهبیته هوئی (کفاره) و
سپینهوهی تاوانه کانمان تا ئهو کهم و کوپیانه له خویماندا
نه هیلین.

داواکارم له خوای گهوره زیاتر ئاشنا و حالیمان بکات له
ئاینه کهی خوئی وه زانیاریه کانمان زیاد بکات وه بیکاته مایه
سود لی وهر گرتنمان _ آمین _

ربنا تقبل منا انک أنت السميع العليم

وآخر دعوانا إن الحمد لله رب العالمین

والصلاة والسلام على نبینا محمد

وعلى آله وصحبه وسلم تسليما

باوکی عه بدوئلا

محمد ملا فائق شاره زوری

بابه ته كان

پیشه کی..... (٤)

پیناسه ی دروسی..... (٦)

مافه كانی دروسی

١- چاك رهفتار كردن له گه ل دروسییدا..... (٧)

٢- خواردن بردن بۆ دروسی و به سهر كردنه وهی..... (٩)

٣- نهرمی و گوی رایه لی كردنی دروسی..... (١٠)

٤- زۆر چاكه كردن له گه ل دروسییدا..... (١٣)

٥- به كه م نه زانینی دیاری دروسی..... (١٤)

٦- گه یاندنی دیاری به دروسی نزیکه كان له پیشدا..... (١٦)

٧- ئارام گرتن له سهر ئازار و نارهحه تیه كانی دروسی..... (١٧)

٨- خیر كردن به دروسی له پیشدا..... (٢١)

٩- هاوكاری كردنی دروسی له چاكه دا به هه موو جوړيك..... (٢٣)

١٠- ئازار نه دانی دروسی به ههر جوړيك بیت..... (٢٥)

١١- ریز گرتن له دروسی به هه موو جوړيك..... (٢٨)

١٢- دروسی له پیشتره بۆ کرینه وهی سامانی دروسیكه ی..... (٣٣)

١٣- پاریزگاری كردن له دروسی به هه موو جوړيك..... (٣٥)

سوده‌کانی چاک ره‌فتار کردن له‌گه‌ل دروسییدا

- ۱- چاک ره‌فتار کردن له‌گه‌ل دروسییدا نیشانه‌ی موسولمانی پی‌ گه‌یشتوی ته‌واوه.....(۳۶)
- ۲- ئەو که‌سه‌ی ره‌فتاری چاک بیته له‌گه‌ل دروسییدا ده‌بیته خوشه‌ویستی خوا و پیغه‌مبهره‌که‌ی (ﷺ)..... (۳۷)
- ۳- چاک ره‌فتار کردن له‌گه‌ل دروسییدا هو‌کاری خوش گوزه‌رانی و ته‌مه‌ن دریژی یه.....(۳۷)
- ۴- چاک ره‌فتار کردن له‌گه‌ل دروسییدا ده‌بیته هو‌ی به‌خته‌ره‌ی خارنه‌که‌ی.....(۳۹)
- ۵- هه‌موو چاک ره‌فتار کردنیك له‌گه‌ل دروسییدا به‌ خیر و سه‌ده‌قه ده‌نوسریت بو‌ خارنه‌که‌ی.....(۴۰)
- ۶- شایه‌تی دروسی بو‌ دروسیکه‌ی خو‌ی لای خوی گه‌وره و‌رده‌گیریت.....(۴۲)
- ۷- چاک ره‌فتار کردن له‌گه‌ل دروسی‌دا به‌هه‌شت بو‌ خارنه‌که‌ی مسو‌گه‌ر ده‌کات.....(۴۴)

زیانه‌کانی خراب ره‌فتار کردن له‌گه‌ل دروسییدا

- ۱- خراب ره‌فتار کردن له‌گه‌ل دروسییدا سه‌ریپچی کردنی فەرمانه‌کانی خوا و پیغه‌مبهره (ﷺ).....(۴۵)

- ۲- نازاردانی دروسی و خراپ رهفتار کردن
له گه لیدا نیشانهی کالبوونه وهی باوهره..... (۴۷)
- ۳- نازاردانی دروسی له پیزی تاوانه گه وره کانه..... (۴۹)
- ۴- نازاردانی دروسی ده بیته هوی له ناو چون..... (۴۹)
- ۵- نازاردانی دروسی ده بیته هوی بهر کهوتنی
نه فرهتی خوا و پاشان نه فرهتی خه لکان..... (۵۱)
- ۶- نازاردان و ههر جوهره دهست در یژییه ک دژ به دروسی
ده به رانه بهر له سهه خاوه نه کهی تو مار ده کریت..... (۵۳)
- ۷- نازاردانی دروسی هۆکاره بۆ نه چونه ناو به ههشت..... (۵۵)
- ۸- نازاردانی دروسی هۆکاره بۆیه خه پی گرتنی
دروسی کهی له قیامه تدا..... (۵۶)
- ۹- کوشتن و نازاردانی دروسی نیشانه یه که له نیشانه کانی
ئاخر زه مان..... (۵۷)
- ۱۰- نازاردانی دروسی هۆکاره بۆ چونه ناو دۆزه خ..... (۵۸)
- په ناگرتن به خوا له دروسی خراپ له ناو گۆردا..... (۵۹)
- چونییه تی رهفتار کردن له گه ل دروسی خراپ دا..... (۶۲)
- کوئایی..... (۶۴)
- بابه ته کان..... (۶۶)